ALBERICI GENTILIS

I.C. professoris regij

DE IVRE BELLI

Commentatio
tertia.

LONDINI
apud Iohannem Wolfium.
1589.

ROB. DEVORAXIO ILL^{mo} COMITI ESSEXIO.

Albericus Gentilis S. P.

Bsolui tandem, quod constitui, & quasi pacto tibi spopondi, tractationē de iure belli: nam hac tertia & postrema est scilicet commentatio. Ergo, quod restat vnum, id mihi rogandus es, nobilissime ESSEXI, vt quando ceu suspenso voto, quæ in te erat summa voluntatis meæ propēsio, ipsam tibique sum hoc munere contestatus, tu eandem boni consulas, & me in tuis vnum esse non patiaris modò, sed etiam libentissimè velis. Nā & quod viros litteratos ames, foueasque, & literarū quoque amatores, in quis ego, complectaris beneuolētia tua, id lux, & vita vna fortissimorum, crede mihi, gestorum tuorum est, quæ aliàs aut obscura degerent, aut cum opere ipso protinus expirarent. Macte vtraque virtute, Comes: & quando ardentem tuum istum animum nihil ab egregiè factorum amore retardat, age nec velis insignia iacere facinora tua, mortémue quasi parricida afferre his omnibus quæ edideris excellentissima, dum litteris te nō præbeas, vnde ea & alantur, & immortalitati consacrentur

ſacrentur. Nomino autem has præcipuè litteras tibi, quæ te decent præcipuè, vera ſtudia publicarum rerum: de quibus loquendum tibi, tibi tractandum eſt: & de quibus apparatus a me hic eiuſmodi factus eſt, vt ſi illum inſpexeris, illo te inſtruxeris tu, non dubitem fore, quin partem iuris gentium nobiliſsimã nec in his modò cognoſcas, quæ leges litteris ſcripta, & expreſſa verbis, ſed in reliquis omnibus, quæ ſunt plurima, & ſententijs, tanquam germina ſtirpibus, clauduntur. Vale. Oxon. Kal. Sept. 1589.

ALBERICI GENTILIS
I.C. professoris regij
De iure belli cōmentatio
TERTIA.

HActenus de iure cum suscipiendi, tum agendi bellum exposuimus: vt vna restet commentatio, quæ ius doceat finiendi. Et quidem belli finis pax dictus omnibus: adeóque contendere ad illam bellando omnes debere, exploratissimum esse oportet. Pacem, ait Augustinus, habere debet voluntas, bellum necessitas: non enim pax quæritur, vt bellum excitetur, sed bellũ geritur, vt pax adquiratur. c. III. XXIII. q. I. et maximè bellaces hoc quoque appetũt, aut feri, insociabiles, monstra meritò censebuntur: quandoquidẽ nec vllumq; vitium ita contra naturam sit, vt naturæ etiam deleat extrema vestigia, quæ idẽ habet lib. XIX. de Ciu. c. XII. Pax belli finis.

Hinc

Hinc verò inductus trophæorum mos materiæ non duraturæ: vt qui quidem bello vicissent, statuerẽt illud victoriæ in pręsentia declarandæ causa, ceterùm via non præcluderetur redeundi in gratiam, dum alterius partis laus, alterius infamia consecrata longæuo aliquo monumento foret. & qui primi lapideum, et æneum statuerũt, hi vituperati, & accusati sunt. et laudati Macedones, laudati Romani, quibus mos nec vllum constituendi: laudatus Alexander, qui nec de Persis, aut Indis constituit. vt hæc leges apud Cic. lib. II. de Inuent. Plut. in probl. Pausl. lib. IX. Flor. lib. III. Atque certa hæc prima definitio est. Pax autem à conditionum pactione appellatur, si Festo credimus, et Vlpiano in l. I. Dig. de pact. nam Isidorus contra, pactum à pace deduxit, & quasi ex pace factum interpretatur, atq; inter partes esse ex pace conuenientem, scripturam legibus, ac moribus comprobatam. c. XI. de ver. si. Et itaque de omni conuentione dicitur

Pacis definitio.

pax

pax: ſed de bellica tamen precipuè, eaq; quæ bello finem imponit, & de qua nobis hæc commmentatio erit. at ea quoq; pax apellatur, quã duces belli paciſcuntur. l. V. Dig. de pact. et vel maximè induciæ, vt ſignificat papa neſcio quis, qui ſcribit, Pax illa, quam treguam dicimus, &c. c. XXV. XXVI. q. III. & retulimus nos commentatione ſuperiore. Pax item generaliter concordia ordinata definitur ab eodem Auguſtino: & ordo recta rerũ diſtributio. quæ iuſtitiæ natura eſt: vt Simonides explicauit, de quo Ariſtoléſque lib. V. Eth. & Vlpianus c. X D. de iu. & iu. Nos verò in ſpecie argumenti noſtri pacem definiemus compoſitionem belli ordinatam. Et de hoc ordine, ſiue recta diſtributione dicemus, quod eam aut vnus facit victor, aut pars vtraque ſimul init. Et quod vtrobique cum præterita, tum etiam conſiderari futura conſueuerũt. id, quod totius ille pater ſapientiæ Homerus docuit, & Plutarchus in problematis obſeruauit. Præterita

Pax dupliciter conſtituitur.

terita

terita vltionem respiciunt, futura pacis constitutæ firmitatem. Et verò quemadmodum traditum à nostris est, non decere iudicem paci componendæ incumbere priùs, quàm punita delicta sint: vt apud Baldum leges c.I.D. de no.op.nun. ita de vltione iusta prospiciendum fuerit ante: vt succisis belli omnis quasi radicibus pax certior haberi possit. Iniustum enim nec est, præteritorum iustam expetere, & exercere vindictam. & exercent eam personæ publicæ iustè, quæ bonóque animo omnia vindictæ officia implere possunt. id, quod iniustorum iustitia creditum in priuatis personis est, si hæ malum pro malo reddant: quæ scripta sunt c.I.XXIII.q.IIII.& c.XVI.XXIII.q.V. et docuit antea Plato lib. I. de rep. dum cum Simonide iustũ ait, suum cuique reddere, & suum interpretatur quod cuique consentaneum est, vt hostibus malum, amicis bonum. Et quidem omnium legem communem,

Vltio iustè sumi.

hostem

hostem multare licere, probè Platæenses dicunt Thucid. lib. III. Nec sanè hic quisquam disceptat: sed illud quærent omnes, quæ ea sit vindicatio, quã opinari iustam possimus. Nam quidam respondent simpliciter iustum, quod vis armorum in impotentiores agit. Dio lib. XLIX. aut quod est potentioribus vtile. Stra. lib. I. cum id genus alijs, quæ notaui ego, & improbaui disput. II. quemadmodum & Plutarchus improbat Pindarum canentem, Hostem decet hostis perdere omnia: quoniam interneciuum hoc bellum, & cõtra naturam foret: vt neque ipse receperim istam contra barbaros crudelitatem: quicquid diuersum scripserit Platoq; in Menexeno, & Alexandro visus est Aristoteles suadere. Sequar verò & Alexandri consilium, & Strabonis, & Plutarchi iudiciũ potius, qui barbaros inter & Græcos tãto discrimine nõ distinguendũ probarunt: sed quasi rempublicam vnam

Iusta vltio quæ.

Vltio in barbaros.

censentes orbem vniuersum; omnes homines populares municipesque, & veluti vnius armenti compascuo in agro compascentis corpus existimarent. Adi Stra. lib. I. Plut. lib. I. de for. Alex. Nec me de sententia ista mouet, quod barbari ipsi contra nos tales sint: doctè enim idem Philosophus verbũ illud confutat, Improbos contra armat improbitas probè: & vlcisci iniustitiam, eamq́; imitari iniustum est. Nam etsi digni ipsi hac pernicie sunt maximè, at nos indigni qui inferamus tamen: vt alius quis dixerit. Non is est victoriæ finis, sed pacis vtilitas. Quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas: inquit Augustinus. Admitto illud, vt duriùs agi cum barbaris possit iustè; & ita factitatum à Romanis scribit, & laudat Str. lib. IX. & Flo. lib. III. qui de Thracibus, Nec aliter cruentissimi hostium, quàm suis moribus domiti: quippe in captiuos igne, ferroq́; sæuitum est. Hæc Virgilius insinuauit dum

ita cecinit lib. VI

Tu regere imperio populos Romane memento
Hae tibi erunt artes, pacisq; imponere morem,
Parcere subiectis & debellare superbos.

edidit scilicet praecepta inuenit sua duo, parcendi vnum, debellandi alterum: & vtrumque regendi, ac imperandi ratione conclusit, atq; pacem, suum belli finem disposuit. qui superbi sunt, hi sunt & barbari, hi sunt debellandi, cum his durè agendum est. at cum alijs ex aequo magis, quàm ex iure finienda bella, vt rectè scriptum Diony. lib. V. nam est aliàs tota haec tractatio nostra de bono & aequo, vt sunt reliquae de consuetudinibus quibusq; gentiũ, & institutis: quod nostrates docuerunt, & receptam opinionem testatur Hotom. cons. XV. Sed et ipsa ars nostra ars est boni & aequi. l. I. Dig. de iu. & iu. Atq; quod ita se habet, in eo sub auctoritate iuris sciẽtiae, stricti iuris, & rigoris, plerumq; perniciose erratur: dicente Celso adolescente, probante Paulo c. XCI. D. de ver. oblig. & sequẽ-

dum

dum propterea est æquitatem, quæ est iu-
storum, et vllum imminutio: vt ha-
betur in his definitionibus, quæ Platoni
adscribuntur. et itaque moderatio, et
modus est, hoc est, medium inter exces-
sum et defectum, quod sufficit: vt ibi-
dem definitur. Quæ autem communes

Regulæ vltionis.

sunt pœnarum regulæ, eædem in modo
vltionis constituendo valebunt, vltra
quem nec liceat transilire. prima est, ne
meritum excedat vltio: quam pulchrè
ornat Leo const. LXI. LXII. LXVI. secun-
da est, vt in quo peccatum, in eo et pu-
nitio fiat: quam tradit Iustinianus in
auth. omnes. C. bon. proscript. Cicero lib.
III. de leg. et nos alibi recitauimus. tertia
est, vt vnos sequatur peccati auctores: quã
Callistratus asseruit l. XXVI. D. de
pœn. aliiq; quos post paullo proferemus.
Nocendi ergo cupiditas, vlciscendi cru-
delitas, impacatus, atq; implacabilis a-
nimus, libido dominandi aduersus re-
gulas istas sunt, & meritò culpari solent.
quod in bellis disertè c. IV. XXIV. q. I.

Hæc

Hæc sunt, quæ bellum finitum nec fini-
tum efficiunt. id quod Augustinus vitu-
perat latè lib. V. de Ciu. c. XXVI. Et vix
est, vt certius constitui aliud hîc queat,
nisi ipsæ certæ species proponantur, de
quibus respondeamus. quod immen-
sum prosequi, nec nostræ est, nec artis
alterius. quę tamen regulis illis contraria
esse videntur, nec sunt tamen: quæq; tra-
ctari sæpius solent, ea dispiciamus. Atq;
cum vltionem victor vel in res hostium
soleat, vel in personas exercere: de rebus
dico prius, & a mitioribus ad asperiores
species vltionum conscendo. Sumptus belli victor recuperat iure, & damna,
quæ passus est: ita Iustinus lib. XXXIII.
statutumq; à nostratibus est in discepta-
tionibus fori contra actorem victum,
vt apud Dec. cons. CCXLXI. Scripsi. &
cons. CCCLX. Perscrutatis. quibus ad
rem aptior adiungatur ratio illa, quod
priores in lędendo omnium culpam su-
stinent: quam habet Polybius lib. IX.
sed & contra prouocatum, victumq; i-

Sumptus belli luit victus.

 dem

dem ius maneat, quia passim receptum sit, eius causam victi iniustam, quamq; belli exitus damnauit. In tantum verò sumptus, damna, & interesse debentur, vt pax licet composita sit, neque illorum sit facta mentio, debeantur adhuc, atq; pręstanda sunt. quod & alij scripserunt, et Iason ad l. 1. D. de pact. quinimmo ad priuata quod attinet, etsi remissa sint damna generaliter, & remissi sumptus, non ideo à priuatis ea non repetuntur. vt ijdem definierunt. id tamen negat verum esse Iohannes Bodinus lib. III. de rep. c. VIII. et dubitationem habet quęstio. nam pro pace componenda contra iuris regulas nō vnum constitutum est: quia hoc est commodum maximum, à lite recedere. vt notatur ad l. II. C. de resc. vend. itaque quod dicitur aliàs, beneficium inuito non dari, hîc non obtinet: et ad pacem priuati homines cogi possunt. quod alij tradunt, et Chass. cat. gl. mu. par. V. consid. XXIV. et est in eo etiam singulare, vt necessitatis sit ius cō-

trahendi

trahendi: contra certam regulam l. sicut C. de oblig. et, ne plura congeram, hoc ipsum, de quo agimus, singularis iuris est, bona etiam priuatorum pacis caussa dari a republica, aut principe posse, aduersus generalem definitionem l. id, quod nostrum. D. de reg. iu. et istud de pluribus rectè firmat Duarenus ad l. conuentionum. D. de pact. has prætermissas actiones lata excipiendas interpretatione; docet Decius cons. CCCLII. Viso. et cons. DCII. Viso. Ceterùm ex caussa id probabili, & probata fieri debere, hic quoque vult: de qua vel cogitatum generali illa remissione, quis credat? Atque hic est nodus, si generali sermone remissaque priuata censentur. Putem tandem remissa censeri: quandoquidem bellis compositis priuatorum iudicia nunquam, si memini, audita sunt. et quæ in bello mala contingunt, ea sunt nec priuatorum frequentia minus, quàm publici: itaque de illis non minus, quàm de istis transactũ existimabitur. At si diuer-

sam

sam interpretum traditionem sequi pla-
cet, eam tu verã rectè censebis in his om-
nibus, quæ priuatis extra bellum debẽ-
tur. & ita Decius cons. LXI. sed & quæ
publico debentur extra caussam belli, ea
debentur haud dubiè facta pace: quia
non de his bellum, adeoque neque pax.
Præter sumptus, & reliqua supradicta,
victor tributa, stipendia victis imponit
iustè. et cæteris victis imponere Romani
soliti. App. lib. II. de be. ci. & Iustinianus
noster Zanis victis tributa indici iu-
bet, vt se victos agnoscerent. Agat. lib.
IIII. & alterius etiam fuit in censu ratio
legislatoris. c. II. de cens. censum illi ser-
uituté censebant apud Iosep. lib. XVIII.
sed nec minor seruitus tributum, sti-
pendium, vectigal: vt de Liuio & Cice-
rone indicaui lib. III. de legatio. c. XVIII.
est vtrũq; certè victoriæ præmium, bel-
li pœna: quod ait Cicero Ver. V. Agro
item multare, solens Romanis: quod
idem narrat Appianus lib. I. & Italiam
extra constituere nec mancipi omnia

Tributa victor indicit.

Agro multare victos.

mi. I Vlpia.

Vlpia. tit. XIX. quod eſt, non ita eã victis relinquere, vt non retinerent ipſi victores Romani dominium primum. vt verè expoſuit Franciſcus Balduinus in comm. ad leges XII. tab. Vt verò damnata eſt dominandi libido, & bella imperij cauſſa proferendi latrocinium grãde reputatum Auguſtino lib. IIII. de Ciu. c. VI. quæque olim occupatio bonorum licita erat, facta mox rerum diuiſione deſierit eſſe licita: belli tamen titulo quęri non minus, quam alio quouis & agros, & res alias poſſe, indubitatum eſt. ſunt priuata (ait Cic. lib. I. de off.) nonnulla natura, ſed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt: aut bello, vt qui victoria potiti ſunt: &c. et id paſſim traditum, et lege Dei Deut. c. XX. Et itaque ferendus non eſt Lucanus, qui orbis terrarum prædonem appellat Alexãdrum: nam et patris cædem conſilijs Darij patratam vindicaturum ſe profitebatur, Arria lib. II. et victorem occupare po-

tuisse regna hostium, plusquam receptum. Ineptus est Lucanique patruus Seneca, qui libro primo de beneficijs vesanum adolescenté, et fælicis temeritatis, non virtutis, latronem a pueritia, gentium vastatorem, et hostium et suorum perniciem eundem vociferatur, neque cum Hercule, quod cupiebat, conferendum ratione vlla, quãdo Hercules nihil sibi vicit, at orbem terrarum transierit, non concupiscendo, sed vindicando. ineptus inquam Seneca, qui non Alexandri vnius, sed omnium gentium, omnium temporum imperia tenuissimis nata initijs, aucta vi bellica condemnauit. et quid suum Romanorum? hoc virtute factum Hieronimusque scripsit, c. XIIII. XXVIII. q. I. & longiore oratione Agrippa adprobauit apud Iosep. lib. II. de be. Iud. Verùm non ea scriptio nostra, vt in his valeat immorari. Sed ad presentem inspectionem ea accedit disceptatio, si ius est victoris vniuersale, an verò in his tantùm rebus, quas

Victoris adquisitio vniuersalis.

quas pede premit, manu tenet: quam scripsit Hotomanus illus. q. V. & non vniuersale concludit, sed particulare, vt emptoris, alteriusque successoris particularis. & scribit sanè Celsus, exercitum eam tantummodo partem obtinere, quam intrauerit. L. XVIII. D. de adq. poss. & totum hoc ius, vt ait Hotomanus, in manu, & occupatione, & captiuitate positum est. Ergo quod dubitauit Quintilianus libro quinto capite decimo, id iste definit palam, Thessalos non honoratos ab Alexandro, quibus is chirographum Thæbanorum donauerat quoddam, at derisos: quando ius exigendi pecuniam, quod chirographo consignatum erat, in manu victoris nō fuit. Verùm id est tractandum cautiùs: nam Alexander immo successor Thæbanorum vniuersalis, quoniam euersæ Thebæ, & ita mortem passæ sunt. si hostis superstes est, tum est victor particularis successor: at si victus penitus est, victor erit omnio successor vniuersalis.

& ita bona deuictorum Chalcedonensium sibi dedi a Bythinis Alcibiades petit Xenoph. lib.I.re.Græ. ita ipsa regum Demetrij, & Mitridatis corpora Romani petunt Liu. lib. XXII. & in Luc. Plu. Victos præterea spoliare ornamentis omnibus, & id quoque licet. & ita Cic. Verr. III. *Signa, & ornamenta ex vrbe hostium vi, & virtute capta belli lege, atque imperatorio iure sustulit.* translaticiúmq; a priscis temporibus, signa, ac deorum donaria capere, & barbarorũ, & Græcorum exempla iam longo tempore confirmata, dicit in Archadicis Pausania: & Augustum tuetur, qui notari videbatur, quòd cœpisset. Et itaque vel ius non fuit, vel discessum ab eo est, quod Labanus contrarium clamitat Iosep. lib. I.antiq. Et simplices fuerunt sanè vetustiores, & longè moderatissimi in vniuerso hoc negotio bellico: vt monui commentatione secunda, & notat Demosthenes pulcrè Phi. III. Atque si hæc, quæ deo sacra dicuntur, exiisse

Victi ornamentis spoliari.

isse hominum commercium censemus, quia in nullius bonis censeantur: vt Iustinianus tradit Inst. de re diu. negotium cum Deo, ea rapiendo, contrahet victor: nec habet victus, cur iura, quæ nō sunt sua, sibi quæritet violata. quod si in commercio etiamnum sint, vnde & alienentur aliquando, vt scribitur in l. XVII. C. de sacr. eccl. & iuris publici esse. vt legitur in l. I. D. de iu. et iu. tum quæ victi erant, victor iustè accipit. Iustum ergo ius, quo vtimur. Sed intelligas cum Cicerone tamen in vrbibus vi captis. nam et Paulus Æmilius captas, non deditas vrbes diripi ait, sancitque emendata direptione, Liu. lib. XXXVII. et diripit, et vendidit plurimas: vt est a Plinio traditum lib. IIII. Mœnia et dirui captæ vrbis possunt, et ipsæ integræ vrbes euerti. partem murorum Giscalæ Titus iure possessionis destrui voluit: vt apud Iose. lib. IIII. de be. Iu. et Mirandulæ renouasse exemplum Iulius secundus dicitur. meminit verò Plutarcus moris:

Mœnia dirui, & vrbes.

 sed

ſed aliam ipſius rationem profert, ne in moenibus praeſidium crederetur. Symp. lib. II. q. V. vrbes integras diſturbatas quid memorem? nota Cartago, quæ et aratrum paſſa, ſolenni Romanorum more. et notatur in l. XXI. tit. IIII. lib. VII. Dig. nota Hiæroſolyma, eiuſque templum aratum in ignominiam gentis oppreſſæ: vt loquitur ille c. VII. diſt. LXXVI. ſed et execrabantur euerſas vrbes: quod recenſet Strabo lib. XIII. notæ vrbes, quas ipſi Iudæi exciderunt, quibuſque ſalem more eorum ſolenni superſeminarunt. adi lib. Iud. c. IX. & Ioſe. lib. V. & VII. antiq. Numantia præterea nota, & Corinthus, & aliæ admodum multæ. trecentas Celtiberorum, quales fuerint, euertit Graccus: Paulus Æmilius in Epiro duas & ſeptuaginta. vt Strabo vtrarumque meminit lib. III. & VII. Et ius hoc bellicum nec incognitum: quod diuerſis ex cauſſis ſtat. Diſturbata Corinthus in vltionem legatorum. quam adprobaui cauſ-

ſam

ſam lib. II. de legatio. c. XIIII. & hic addo, coloniámque fuiſſe Romanorum: quod recenſet Pauſania libro ſecundo. itaque rebellem deletam iuſtè. Numantia iuſtè diruta, ad quam annos viginti, diutiùs quàm ad Cartaginem, pugnatum; tantum cladium, tantum dedecoris acceptum: quæque minutula vrbs auſa Romanorum hoſtes protegere, victoſque, adeoque dedendos excipere. tollendum infamiæ monumentum: inſana ſuperbia eradicanda: his minimè ignoſcendum, qui impoſsibilia obſtinatiſsimi tentarunt. cumulat contumacia pœnam: vt inquit Marcianus in L. IIII. D. de poe. & monet Titus latè Ioſe. lib. IIII. de be. Iud. receptumque in bellis omnino eſt, in contumaces duriſsimè agere. Ergo valeat Florus, qui Numantinos non iuſtè oppreſſos cenſuit, ſed nec Corinthios lib. III. Carthaginē non negauerit oppreſſam, & euerſam iuſtè, qui ſcribit, Pœnos contra fœderis legem aduersùs Numidas claſſem, &

exerci-

exercitum comparasse, & frequens territasse fines Masinisse. qua verò superbia maris peccabant, in ea ipsos vlcisci Romani decreuerunt: vt est apud Appianum. Quid Hierosolimam tueretur? numquid non in ditione Romanorum vsque à Pompeio? vtique scribit Iosephus lib. I. de be. Iud. numquid igitur non rebellis? rebellis est, qui contradicit subditus vel dicto, vel facto superioris: aut is certè, qui principi, vel eius officiali resistit in pertinentibus ad imperij statum. qui fert inimicis opem litteris, nuncijs, signis. vt hæc tradita ab alijs firmat Decius cons. DCIV. In casu. seuerissimè autem vindicari perduellionis crimen oportere, certum est. & hoc Cicero in prima Catilinaria virtutem appellat: *Fuit ista quondam in hac rep. virtus, vt viri fortes acrioribus supplicijs ciuem perniciosum, quàm acerbissimum hostem coërcerent*. & hinc ignis quoque pœna contra ciuem istum inualuit. L. VIII. D. de poe. Amm. lib. XIV. XXI. XXII. &

Rebelles.

nos

nos alibi. Et probè illa in Hebræorum proposito Iosephus lib. II. Qui semel subiectus est, & deinceps deficit, contumax magis seruus, quàm amator libertatis ostenditur. Plura autem mox de subditis. hîc vnum pro eis appono, quod excusentur, si timore mortis, & depopulationis seruiũt, & fidem etiam hostibus iurent, vrbésque dedant, quas tueri princeps non potest. quod disputat Decius cons. XXV. & comprobat Molinæus. mihi de veritate non inquirendum, sed ad vrbes hostium redeundum est. Numquid igitur vt in pœnam ea iustè vastatio vrbium fieri potest, ita et in terrorem potest aliarum, et ad famam nominis? Pœnæ quidem omnes ad aliorum terrorem magis, quàm ad criminis patrati luelam esse dicuntur. verùm nisi et patratum crimen exigit pœnam, hæc nunquam infligetur. Ad nominis certè famam, quod a Sueuis olim factitatum memorat Cæsar, et fieri a barbaris consueuit feritate ingenita, ni

Terror. fama.

 cupidi-

cupiditate nocendi, non magis probes, quàm quod factum est Dianæ templi incendium. Atque hîc partem istam finio, quæ de victoris vindicta in rebus hostium fuit: & ad alteram de vindicta in personas accedo. & de iure quidem seruitutis, in quam capti hostes traducuntur, attigimus commentatione secunda. ceterùm videndum aliquid & hîc est: quando victoris potestas latior, ius potentius, caussa vltionis grauior credi potest. sed neque nunc velim tamen atrocioribus iniurijs captos affici. & quod Athenienses captiuorum vultus notis fœdarint, manus debilitarint, improbatum est Æliano lib. II. Ciceroni lib. III. de off. Plutarco in Nic. & in Lysa. ita sæuitia dominorum compressa ciuilibus cõstitutionibus sanctissimè, etiam impudicitia, etiam auaritia. L. II. tit. VI. lib. I. Dig. & apud Senecam videris lib. III. de benef. Huiusmodi omnia sunt morte tetriora. Sed nec licita cædes captorum. & ait illa tamen

De captiuis.

in

in Ceiri, *At belli ſaltem captiuam lege necaſſes.* & grammatici, *ſerui, qui ſeruati ſunt, cum eos occidi oporteret.* immo & iuris auctoris hoc Inſt. de iu. pe. & L. CCXXXIX. D. de ver. ſig. feris etiam captiuorum hoſtium multitudinem magnam Conſtantinus obiecit: vt in panegyrico leges. Fieri hæc omnia notum nimis: & cauſſæ illa excuſant, probantque. Interim de Græcorum more regulam conſtituemus, non licere firmata victoria hoſtem occidere: quem notat morem Plutarcus in apophet. & Seneça crudele dicit occidere, déque Cęſare, qui neminem niſi armatum interfecerit, hoc ius notat lib. V. de benef. quod & Auguſtinus, *Hoſtem pugnantem neceſsitas perimat. ſicut reſiſtenti violentia redditur, ita victo, vel capto miſericordia debetur.* c. III. XXIII. q. I. Et ſtabit regula rationi illi ſubnixa, quòd detrahere oporteat ſeueritati, vbi multorum ſtrages iaceret. vt idem Auguſtinus, & alij docent. c. I. diſt. XLIIII. c. XIIII. I.

q. VII. c. V. IX. q. I. c. XXIIII. XXIII. q. IIII. Nec modò vita, & incolumitas relinquenda victis, sed aliquando ipsa & libertas est. & multis sæpe populis victis victor populus Romanus eam reliquit, deditque, vt Græcis vniuersis sub Æmilio Paulo imperatore. quid enim liberis populis iugum non laturum seruitutis impones? an gentem integram exterminabis? id quidem licitum, sed non honestum, nolle nec viuos, quos habere seruos non potes, si amicos potes. et in mancipio, ait Seneca libro primo de clementia, cogitandum, non quantum illud impune pati possit, sed quantum tibi permittat æqui, bonique natura: quæ parcere etiam captiuis, & pretio paratis iubet. itaque vel regnum relinqui suum victo, si tutò fiat id, bellè monet. nam si malè relictam libertatem vtendo corrupturi esse viderentur, tum quidem relinquenda non est. quod obseruatum leges Liu. lib. XXXIX. Et de illis ipsis Græcis dixit Vespasianus,

desiisse

desijsse scire liberos viuere, & itaque exuit libertate. vt refert Pausania lib. VII. & Macedonia ingrati vitio tandem in seruitutem redacta: teste Seneca lib. III. de benef. Videndum quoque quos inter bellum gestum esse dicatur. nam quæ pugnant formæ rerumpublicarũ, nec se inuicem ferent: victæ victrix non iniquè leges seruitutis imponit. par est siquidem, vt potentiori succumbat, quæ stare vnà non possit. et naturale, iustúmque imperium, vt imbecilliora potentioribus pareant, ait Plato lib. IIII. de legi. et Thucid. lib. V. feratq; victus quod fecisset, si vicisset ipse. Ita rempublicam rex, regem respublica perimit. ita Demosthenes non semel dixit, cũ liberis populis aut propter priuatas iniurias, pro quibus satisfacere publicè non potuerunt, aut pro parte agrorum, aut de finibus, aut propter contentionem honoris, aut de principatu bella Athænienses gessisse: cum potestate autem paucorum propter hæc dimicatio-

 nem

nem nullam, sed de reip. forma, ac libertate habuisse. ita Xerses inimicitiarũ medium nullum inquit cum Græcis sibi, at dominationis extremum: Herod. lib. VII. ita mihi visus Romanus vbique populus reges tollere, populares status seruare, nisi si quid certa imperij ratio aliquando diuersum exegerit. ad quam victoris accommodare se victi debent, aut frangentur: vt iustè fecisset Athæniensibus Philippus, eisque ponit ob oculos Demosthenes in orat. de Chers. & Phi. III. ita Samnites deleti funditus. Stra. lib. V. ita vrbes æquatæ solo, quas recensuimus. ita dilacerata Macedonia. Liu. lib. XLV. ita transportati Ligures. Liu. lib. XL. ita alia deteriora in parere recusantes patrata non iustè modò, sed etiam honestè. Et de plebe hæc. namque in duces hostium agi duriùs posse videtur. in quos scilicet vltionem descẽdere, multitudini vt parcatur, dixerit Iustinianus, qui eo nomine voluit capita factionum punire: vt est in Auth. de

Duces hostium.

proc.

proc. Cap. Et hæc quidem Romanorum consuetudo duces hostium necandi. Cic. Verr. vlt. Iosep. lib. vlt. de be. Iud. quam sustulisse dicitur Pompeius, renouasse Constantinus, & hic & ille Magnus: vt est apud App. de be. Mi. & apud panegyrasten. at Cyrusque igni destinat Crœsum, Herod. lib. I. Messenij in tætro carcere necant Philopœmonem: Eumenes miserimo mortis generi addictus, vt inedia conficeretur, vt tradit Plutarcus. Samius rex suspensus a Persa, Stra. lib. XIIII. Ariarathes Cappadocum in crucem actus a Perdica, Lucia. in Macrob. Agag discerptus in frusta a Samuele, c. XLIII. q. VI. Quid indicem plura? iam Siphacis, Persei memineris, Iugurtę, Aristonici, Artabasdi, Mitridatis, Ptolomei, aliorum regum a Romanis captorum, confectorum miserè. Et habet aliam rationem ea consuetudo, sed quæ alteram partem futuri respicit, quod duces isti, principesque instaurare litem finitam valerent superstites.

stites, verum et potissimum ius Roma-
norum nitebatur, quia suorum mani-
bus cæsorum ita parentari credebatur:
vt dixit quoque Tertullianus in lib. de spect.
& expressum a Virgilio, qui pium hero-
em ita loquentem facit.

Pallas te hoc vulnere, Pallas
Immolat. &c.

Sed & Cyrus, & alij religionem quan-
dã in re ista cõstituebant: Scythæq; cen-
tesimum captiuorum itidem immola-
bant, quod Herodotus in Melpome-
Conradinus. ne. Quæ cum ita sint, Caroli regis Nea-
politani sententiam, qua est Conradinus
necatus, tantopere ipse vituperandam
non censuerim. & is non aptè inclama-
bat, parem in parem non habere impe-
rium: nam captiuus non par victori. At-
que non dubium videri potuit, futu-
rum vt Carolus intutissimus viueret, si
Conradinus vixisset: quia sunt Neapo-
litani semper Italorum omnium maxi-
mè cupidi rerum nouarum, & mutati-
onum appetentissimi. quod Guicciar-

dinus libro primo, & secundo admonuit, & Collenucius contestatur. Ergo consultus a Carolo pontifex Romanus respondit vt breuissimè, ita iustissimeque, *Mors Conradini vita Caroli, vita Conradini mors Caroli.* Col. lib. IIII. Augustinique sententiam, qua hostem hostis victi vel capti misereri monet, maximè in quo pacis perturbatio non timetur, c. III. XXIII. q. I. iurisconsulti eius ætatis non malè sunt interpretati ita, ac si Augustinus dixisset, Nisi pacis perturbatio timeretur. nam exigit ratio, cui verba aptantur, istam interpretationem. et ille articulus Maximè non semper includit, nec adfirmat semper. quod alij adnotarunt: & verum est. Contra Conradinum vehemens accusatio in c. XvII. de elect. in VI. at eam ego non moror. immo in eo facto hoc improbo, quod bello captus quasi criminis reus necatus est: malefici siquidem est, iudicum sententijs condemnatum mori: vt aitque Demosthenes rectè Phi. I.

 Alciatus

Precium redempionis.

Alciatus in libro de singulari certamine nec mortes captiuorum tulit, sed nec seruitutem, nec malam tractationem nec pretium redemptionis immoderatum: atque de gentium quasi consensu Christianarum hæc recitat. Neq; ego a b huiusmodi definitionibus abeo longè: et scio Alfonsum, celebrem illum regem Neapolis captum, & dimissum: scio Caroli filium supradicti: scio Franciscum primum Galliarum, & alium Galliarum regem Turcique captiuum, & Lysimachum captiuum apud Thraces, & Sarmatarum modò captiuum archiducem Maximilianum: scio hos dimissos, & quosdam gratìs; nec dubito alios huius ordinis esse. memini verò, Aristotelemque libro primo politicorum recensere, nobiliores captos non seruos nuncupatos, sed nomine hoc barbaros tantùm appellatos: & Spartanum quendam captiuum isto, non mancipij nomine dici voluisse apud Plut. in apophet. Ceterùm accepta mala,

la, futuri ſupiciones, alia poſſunt illam definitionem immutare. Et quod Alciatus ſpecialiter de pretio redemptionis habet, id quidem neque non eſt honeſtiſsimum, neque non ſequi victores principes debent: veterum enim ſimplicitas in pretio nec vllo recipiendo, vt ait Demoſthenes: & Pyrrhi iudicium laudatiſsimum, qui reſpondit, *Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis. &c.* illam verò ſimplicitatem, & virtutes heroicas exprimere decet principes maximè, qui ſupra humanam conditionem ſunt verè. eſt tamen, cur & diuerſum ſeruari poſsit, & ſeruatum ab alijs eſt. Homerus etiam Achillem Hectoris cadauer quaſi vendentem facit. quod etſi Taſſus in dialogo primo de nobilitate non probet, vt vt ſæuitiam in cadauer idem non improbet, affectum iræ, & heroum: probant alij tamen, quia munera a Priamo allata capere Achilles debuit, quaſi victoriæ & honoris indicium: nam tale eſt munus, Ariſt. lib. I.

 Rhet.

Rhet. vnde Ouidius de dijsque, *Placatur donis Iupiter.* barbaros præterea iustissimum spoliare pecunia. L. IIII. C. de comm. & merc. & generaliter vsuramque, auaritiæ teterrimum, Ambrosius in hostem admittit, c. XII. XIIII. q. IIII. cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicuntur vsuræ. ab hoc vsuram exige, quem non sit crimen occidere. vbi ius belli, ibi ius vsuræ. &c. At vide iam æquitati huic oppositam seueritatem illam, quæ vltionem ad posterosque deducit. quæ est agitata quæstio ex Alexandri facto, qui Græcos vlturus in Persas monit. Et Arrianus, quem ex legum auctoribus vnum fuisse volunt, quíque laudat vbique Alexandri facta, damnat palam vindictam huiusmodi lib. III. cum qui iniurias intulerunt barbari, hi iam non extabant amplius. atque huc accedit Cicero, cuius illa lib. III. de nat. deo. *expectentur pœnæ a liberis, a nepotibus, a posteris. O miram æquitatem deorum. ferrétne vlla ciuitas latorem istius-*

Vltio in posteros.

modi

modi legis, vt condemnaretur filius, aut nepos, si pater, aut auus deliquisset? idem Iosephus censet lib. IIII. & IX. antiq. & de sacris acceptum est literis, quæ, filium portare patris iniquitatem, non patiuntur: & nec eius occidi liberos sinunt, qui regem necarit. IIII. reg. XIIII. et II. chron. XXV. idem de senatus Romani iudicio, & eius populi longo instituto adserit Dionysius latè lib. VIII. et longè itaq; omnium iniustissimum ait Plutarcus in Sylla, quod hic vel honoribus filios proscriptorum exuisset. quod et Seneca lib. II. de ira. addítque, nihil inquius esse, quàm aliquem heredem paterni odij habere. Atque hæc omnia illi hærent regulæ, vt pœna vnos teneat peccati auctores. non amici, non adfines puniantur: quia nec amicitia, nec adfinitas crimen admittant; vt ait imperator in L. XXII. C. de pœ. et eadem sententia in Nou. tit. XVII. coll. IX. vbi et pecuniaria damna amouentur. ait verò Zeno, Graue est non solùm

 legibus,

legibus, verùm etiam naturali æquitati contrarium, pro alienis debitis alios molestari. C. vt nu. ex vic. vnde illi,que scilicet tituli, Ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore, vel mater pro filio conueniatur. Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel seruus pro domino cõueniatur. Cod. lib. IIII. Et ita cum alijs inquit Decius, lege quidem contra hæc statui posse, at illam odiosam fore, contra naturalem æquitatem, contra ius diuinum. cons. CCCLIX. CCCCX. CI. DXXIIII. DXCI. Ius tandem frequens, & vulgatum, heredes in pœnam non succedere. L. pe. D. de no. op. nu. L. IIII. V. VI. D. de al. iu. mu. ca. fa. L. CXI. D. de reg. iu. Et ita pro hac parte, quæ per se septa videtur satis, multa nimis, contrariam autem tuetur Plutarcus latissimè in lib. de se. nu. vi. & Alexandri factum probat amplè. quemadmodum de eiusdem regis virtute duobus adseruit libris plenissimè. Porro in

quæstio-

quæstione nostra ad numen diuinum quod attinet, hoc facit nobilis is philosophus tā benè, vt nullus eruditissimorum in veri Dei nostri schola faciat meliùs. habet scilicet rationes solidas, quibus adprobet superbissimo cuiq;, quod & pronunciat Deus, vltuturum se patrum delicta in tertiam generationem, & quartam. pia etenim mens iustam censet pronunciationem, quia Dei est, non autem censet Dei, quia iusta est: vt proxima commentatione recitauimus sapientum dicta. quibus adiungere licet alia de Tert. lib. de fu. in pers. & lib. de pœnit. qui eidem adscribitur: item de Arnob. lib. III. & VI. sed & de alijs alia, quæ idem hoc nobiscum docent. verùm estque altera hæc Dei pronunciatio ad res vitæ istius referenda: vt fit etiam a iure canonico in c. X. de hæret. c. citò. I. qu. I. & obseruatum a Corasio est in celebri illlo arresto Tholosano adnot. XCVIII. paritate feminis, grauitate caussæ, publica ratione postulante.

lante. & ita illam vitiosam sementem Plutarcúsque considerat, & imperatores in L. V. C. ad leg. Iu. ma. qua in filios vltionis pars dimittitur. quæque vt videri dura valeat, nunquam tamen eius esse odium in illos filios irrationabile dixerim: etsi id dicant alij, & Decius cons. LXIIII. Diligenter. vnde nec in nepotibus obtinere volunt, nec in fratribus, nec, si ipsi filij rei sunt, in parentibus: quòd scilicet in fratribus, patribúsque ratio illic dicta cesset, cum non sint isti ex infecto sanguine perduellis: quam vnam rationem seueræ illius legislationis tradunt, quos sequitur Decius: sed non Alciatus de præs. reg. I. præs. XXIIII. qui & alias affert, quas recensebimus. hanc ita tenet tamen, vt ex vna specie delicti paterni statuat præsumptionem, filios pluribus etiam, diuersisque laboraturos criminibus. præs. VIII. reg. II. Ast ego idem de nepotibus & alijs descendentibus opinarer per d. c. citò. aliaque, quæ hîc tamen latiori

folio

folio non tracto. sed in proposito dico cum Plutarco, quod vt præcessorum bonis successores frui æquum putant, et est: & de indignis successoribus quoque latè adstruit Seneca lib. IIII. de benef. ita debita incommoda sustinere simul debent. hæc est regula naturæ. L. X. D. de reg. iu. Hæredes quoque in pœnam immo succedere, quà ad eos de auctorum bonis peruenit, leges constituunt. L. II. D. qui. ad lib. pro. non li. L. XVI. D. quod me. ca. L. V. D. de calu. Et itaque Persæ illi, quibus bellum intulit Alexander, vrbes, & reliqua bona a maioribus, qui Græciam vastarunt, cum haberent, quid reprehenditur? Quinimmo cum ciuitas, populúsque tempore non mutetur, sed successione sit idem, qui olim fuit; vt de Aristotele, ac iurisconsultis scripsimus, & hoc loco Plutarcus tradit: hi profectò posteri non tam pro alieno, quàm pro ipsorum merito puniuntur. Rursus dum in posteros ita ius extenditur vltionis, eo-

 rum

rum ſapere periculo maiores coguntur. quod & cum alijs noſtris notat Alciatus, & ego indicaui in obſidum argumento. ſed & Cicero alicubi ita, Nec verò me fugit, quam ſit acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui. ſed hoc præclarè legibus comparatum eſt, vt charitas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet. et alibi: Illud videtur eſſe crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit; ſed id et antiquum eſt, et omnium ciuitatum. parentes quippe pro affectu terreri in liberos magis, ait I.C. in L. VIII. D quod me. ca. Et quemadmodum de beneficijs conferẽdis in ſucceſſores ait Seneca, plures iuuare bonos ſi gratia bonorum non cum ipſis cadat: ita plures terrebit malos, ſi odium malorum non cum ipſis cadet. Et itaque libro primo de ira idem auctor, totas domos ſũditus tolli, familias cum coniugibus ac liberis perdi, tecta dirui, alia id genus iuſtè fieri poſſe cenſet. Et Cartagine cognati quoque,

quę, non liberi modò, innoxij ſuppli-
cio affecti. Iuſti. lib. XXI. tractati mi-
ſerimè non admodum pridem prodito-
rum cognati ad quintum vſque gra-
dum alij Friderici Cæſaris iuſſu. Coll.
lib. IIII. & pars ſanè corporis noſtri co-
gnati. L. XXI. C. de agr. & cenſ. &
proditionis odio, vt omnes in prodito-
res inſurgant, quibus eorum nota vita
eſſe poteſt: vt poteſt cognatis. L. octa-
ui. D. vn. cogn. quam quoque memini
rationem proferri in diſputatione iſta.
& refert Valerius Maximus, de robore
præcipitatos familiares Graccorum, ne
quis inimicis reipublicæ amicus eſſe
vellet. lib. VI. c. III. Atque ita poſterio-
riorem hanc partem probo, vt ex cauſsis
vltio ſummi & de poſteris poſsit. Ve-
rùm addo illud, vt leuiores omnino hîc
victores ſient: nam miſericordia digni,
qui alieno laborant vitio. L. VII. C. de
nat. lib. & liberorum hoſtis miſertu-
rum eum, qui moderatus eſt, & mente
vtitur, ait probè Demoſtenes ep. III. &

 ſancit

ſancit ea L. V. C. ad leg. Iu. ma. præſertim in fœminis: quod pleniùs in c. IIII. & V. de pœ. lib. VI. & exemplum habet Herodotus in Melpomene. Decet victorem moderatio ſemper: vt ait apud Polibium Quinctius. iam ſcilicet ira belli deſenuit: vt fuit ſignificanter vocabulum Salluſtio vſurpatum. Et in vniuerſum tenere Virgilianum oportet illud, *Parcere ſubiectis*. id ſuadet Liuia, & perſuadet Auguſto, Dio. lib. LV. hoc eſt imperij proprium, curam gerere ſalutis alienæ, & boni moderatoris reſtringere poteſtatem: quod de ſapientibus recitat Ammia. lib. XXIX. cum ſexcentis alijs. Vlpianus autem ſcripſit, Veniæ nullam eſſe rationem, inhumanum eſt. L. VI. D. de his, qui no. inf. & collegit Tiraquellus volumen eorum, quæ mollire pœnas conſueuerunt. Ego hîc diutiùs hæreo. Captiuis porrò adfines dedititij ſunt. hi ſunt, qui dediderunt ſe, non expectarunt, vt caperentur: in quos agi mitiùs oportere indicaui-

Dedititij.

dicaui-

dicauimus, & historiæ docent, & ipse quęuis naturalis admonet intellectus. quid, quod venia dignus, qui obtemperauit? L. XI. D. de his, qui not. inf. At vel dedunt se simpliciter, vel arbitrio, vel misericordiæ, vel voluntati, vel si quæ similia verba sunt vsurpata. Illud tamen in quacunque deditione mihi persuasum est, dedititios interficere non licere. nam qui accipit dedentem se, tacitæ illius spei tacitus quasi porrigere manum videtur. Senatuique Romano visum atrox, quod consul in deditos sæuierit, eos vel vendendo: itaque redimi iussit, & bona ipsorum recuperari, ipsisque reddi. dediderant verò illi se, nihil pacti: & qui rebellasse certè a fœdere non semel videntur: vt hæc Sigonius recitat lib. I. de ant. iu. Ita. c. XXIII. Iam arbitrij nomen cogit potestatem magis, & ad bonum virum refertur. L. I. D. de leg. II. L. XXIIII. D. loca. & Plato censuit lib. I. de legi. & Arist. lib. III. Polit. & æquitati adstrictum dicitur,

 ratio-

rationíque naturali ſubiectum : quam citra iniuſtitiam non deſerimus, vt explicatum a noſtratibus eſt alibi, & ad §. præterea. Inſt. de act. Diſputatur verò illud latiſsimè, nec conſtat admodum, quid receptum ſit, ſi ad mortem vſque arbitrium porrigatur. quod videris apud vnum Marantam q. III. mihi tamen ſententia probatur, quæ porrigi cenſet: quæque adſeritur a Decio conſ. C. In cauſſa. ſi enim & mortem promeritus eſt dedititius, atque arbitrij nomen ad iuſtitiam refertur: quid hîc contra verbi ſignificationem fiet, ſi morti adiudicatur? Vanum autem in hoc tractatu iuriſgentium, quod in iure ciuitatum quæritur, ſi huiuſmodi deditiones fieri poſſunt; quando nec membrorum ſuorum, nec vitæ ſuæ quis dominus exiſtat: vnde nec fieri deditiones, concluditur. adi Aret. ad §. I. Inſt. de iu. & iu. Hîc ſcilicet ceſſat ciuile iudicium. ſed & iure ciuitatum valent deditiones, ſi receptæ moribus ſint. vt per

Menoch.

Menoch. de arb. q. VII. nemo autem dubitat, receptiſsimaſque in bellis eſſe. Qui verò miſericordiæ ſe dedunt, hi quaſi delictum faſsi, caſtigari poſſe videntur. ſed non ita eſt. & nullum fatetur delictum, qui ita loquitur, & miſericordiam implorat. quod alij docent, & idem Menochius q. VIII. ſed immo benignè tractandus eſt; vt alijque tradunt, & Chaſſ. in Cat. par. V. conſid. XXIIII. Qui ſe dedunt voluntati, hi grauiorem ſubire conditionem videntur, quia de voluntatis vocabulo noſtri ſic definire ſolent, ne coactum ſit. ceterùm conſtat, excedere rationem non oportere. L. XIII. D. de pœ. & turpe nihil in quantauis poteſtate admitti poſſe, nihil illicitum, nihil vetitum: abſurdus quippe ſenſus remouendus eſt ſemper, etſi illum verborum ſonus inducat. quod Menoch. de arb. q. VII. quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam, & vt generaliter dixerim, quæ contra bonos mores ſunt, ea nec

fieri

fieri posse credendum est. L. XV. D. de cond. inst. & hoc est ius commendatum nobis honestatis, quod ab omni potestatis excellentia censetur sepositum. vt per Bal. in L. quod ex liberta. C. de op. lib. & per alios alibi verissimè. Atque hîc ego honestatem dico, quæ non ciuilis est iuris, sed quæ naturalis est: id est, eam, quæ naturaliter visa talis est. L. pe. D. de solut. & ego latiùs scribo àd L. XLII. D. de ve. sig. contra naturalem honestatem erat, quod Atepomarus Gallus Romanas sibi prostitui matronas exigeret, aut se finem bello non facturum minitabatur. vnde iustéque deceptum puto. pariter in casu pari deceptique Sardiani a Smirneis iustè. quæ legeris in Plut. lib. de cla. mu. Ita laudatúmque Chiomaræ Galatæ mulieris facinus, & alterius Thæbanæ alterum, quæ violatores pudicitiæ ipsarum, victores dominos peremerunt. & iudicium Alexandri huc accessit. vt apud eundem Plutarcum videris.

Honestum naturæ non tolli.

ita

ita et in exilium, nemine refragante, missus Torquatus Valerius, quod captiuam vitiauit. quod idem auctor in parallelis. ita captiuarum pudicitiæ curam captis Syracusis curauit M. Marcellus. vt apud Aug. lib. I. de ciu. ita ille idem Alexander amore captus captiuæ Roxanes, ducit eam in vxorem, non afficit captiuam contumelia. Arria. lib. IIII. Breuiter, hoc est ius, quod proxima commentatione notaui. Vt verò naturalis honestas non tollitur iure victorię, ita nec ius aliud naturale: quia hoc potentius iure principali: vt inquit Bal. in c. I. qui fe. da. po. itaque quod contra humanitatem est, id nec princeps, aut victor iniunget. et iniquissimum, quod Ægyptius rex Hebræis iniunxit de prole mascula necanda. Exo. c. I. et lex Atheniensibus iniuncta iniqua, qua nobilissimi pueri Cretam a minotauro conficiendi mittebantur. et quæ Cartagine consuetudo fuit litandi humano sanguine a Gelone sublata cum laude, qui

Humanitatis iura non tolli.

Carthaginensibus pacem nec dedit priùs, quàm mos iste abrogaretur. vt apud Plut. de se. nu. vi. nec verò prætextus religionis hîc potest admitti, vbi et ius hominum læditur. Piratica item, quæ prorsus est contra ius gentium, et humanam societatem, vt legiturque in c. XV. XIIII. q. V. ea victis indici exercenda non potest. et si interdici potest iustè: et iusta bella aduersus eam suscipiuntur, a Romanis contra Teucam, Baleares, Cilices: vtique ipsam iniungere iniustum. Et hæc plura exempla sunt: que nec sunt omnia excutiẽda. omnia sunt, quæ naturalem belli caussam præbere indicauimus commentatione prima: vt propter quæ naturali caussa mouente bellatur, ea victor victis suscipienda non proponat. nam si recepta tollerentur, magis recipienda non sunt. Maneat itaque hæc definitio, nec contra ius naturale, & rationem eius quid victor imponat. nam & idem Baldus ait, legem non audere id, quod ratio negat naturalis

lis. ad. L. I.D.de vſ.ea. rē. quæ vſu conſum. Et ciuile quoque ſit neceſſe eſt, quod eſt gentium, & naturæ: vt ſcribit Cicero lib. III. de off. At verò quæ ciuitatum legibus, moribuſq; ſolis ſtant, ea mutari pro libitu a victore valent. Hæc ſunt honeſtáque illa, de quibus Iuſtinus martyr in apol. I. & Nepos in proëmio ait, non eadem eſſe honeſta omnibus, et turpia, ſed omnia maiorum inſtitutis iudicari. Et verò de ſcænicis loquitur, qui in Græcia non inhoneſti, Romæ infames cenſebantur. Non itaque Lydis victis iniuſtè hoc iniunctum a Cyro, vt abiectis armis vacarent choreis, & commeſſationibus; & virilem habitum in molliorem mutarent. in quibus arcanumque imperij. Herod. lib. I. Ita arma Hiſpanis adempta a Catone, qui nec vitam ſine armis cenſebant tamen. Liu. lib. XXXIIII. Fuit autem & mos arma deuictorum cremandi. Flo. lib. IIII. Sermonem immutarunt Romani victis. quod imperioſum Ciuilia tolli.

 ait

ait quidem Augustinus lib. XIX. de ciu. sed non est tamen contra naturalem æquitatem: quia nec a natura est, vt hoc magis, quàm illo sermone vtamur. quod eruditè Tassusque in dialogo de dignitate. et quoniam sermo diuersus, vt victus, habitúsque, concordiam esse non patitur; vt probè ait Parthorum rex Herodiani libro quarto: & contra, nihil æquè ac morum cognatio concordiam firmat, vt pontifex ille apud Iosephum lib. IIII. de be. Iud. immo sanctè ad pacem, si ista impedimenta tolluntur. Ita & laudatus Alexander, qui cum alia, tum etiam sermonem Græcis & barbaris vnum desiderarit.

Religio non mutari.

Sed quid de religione? iubebit ne victor, eam mutari? Ex religionum certè diuersitate agere in seditionibus prouincias contestatur expertus Iustinianus in nou. de proc. Palæst. & ob eandem diuersitatem multas inter Ægyptios & Iudæos fuisse inimicitias, scribit Iosephus lib. I. con. App. dixerint verò idem multi in

tempora

tempora hæc noſtra intuiti. Ceterùm ſi religio eius eſt naturæ, vt compelli ad eam inuitus nullus debeat. c. XXXIII. XXIII. q. V. & de Chriſtiana diſertè in c. III. de bapt. atque noua illa dicatur, et inaudita prædicatio, quæ verberibus exigit fidem. c. I. & c. III. diſt. XLV. cum alijs, quæ tradidi commentatione prima: ſequitur, iuſſum de religione mutanda iuſtum non eſſe. Et ſunt rationes iſtæ generaliores, quàm vt excipere hæreſis crimen potuerint Toletani patres c. V. ea diſt. *Et hoc* (ait Tertullianus in apologetico) *ad irreligioſitatis elogium concurrit, adimere libertatem religionis, & interdicere optionem diuinitatis, vt non liceat mihi colere, quem velim, ſed cogar colere quem nolim. atque ideo & Ægyptijs permiſſa eſt tam vanæ ſuperſtitionis poteſtas, auibus, & beſtijs conſecrandis, & capite damnandi, qui aliquem huiuſmodi deum occiderit.* Et idem ad Scapulam, quod naturalis poteſtatis eſt religio, & nec alteri alterius noceat aut proſit. cum ſex-

 centis

centis alijs. Quod verò de ſeditionibus narraui, & diſſenſionibus, id meliùs explicandum eſt. Nam Iudæorum gentem, & Ægyptiorum decet intueri: illam tumultuantem ſemper, & fœtentem, vt inquit Ammianus lib. XXII. quæque cædem aliquando ingentem edere per totum potuit terrarum orbem, vt in Traiano recitat Dio: iſtam contumaciſsimam, & quæ facinoribus omnibus vincere gentes omnes facilè potuit. adi vnum Vopiſcum in Saturnino. itaque religionis potentiſsimum prætextum impotentibus animis inquietiſsimis facilè prætexuerint. quod planè Ioſephus lib. II. de be. Iud. & religio eas controuerſias non excitauerit verè, nec in præſentia excitet. quicquid Iuſtinianus olim, quicquid alij hodie dicant: qui Romani antiquioris imperij, & huius recentiſsimi auctoritate refutantur, & regni Turcici, & aliorum. Quod ſi illud reſponderetur, benè vel prætextum hunc tolli ſeditionum. dixerim ego, ve-

ris

ris occurrendum earum cauſsis : quia prætextu vno auulſo non deficit alter. Immò verò cauſſa licet ſit, non prætextus ſeditionum religio, quæ imperium tamen non pertingant; ea inuitis non eſt mutanda: quoniam non cum tanta iniuſtitia fuerit quærenda quies principi, qui nec recuſare huiuſmodi poteſt onera principatus. compeſcenda hæc remedijs alijs, pœnis grauioribus. L. XVI. in fi. D. de pœ. Quod ſi illa eſſet religio, quæ etiam victoris, & Principis iura labefactaret, mutari certè poteſt: neque enim ſibi iudicium hîc victor, aut princeps ſumit Dei, ſed cauſſæ ſuæ. Victis qui ſibi deum lædi putant, ſi quidquam de ipſorum religione mutetur, quid reſtet, id etiam expoſuimus. arma non reſtant. ſed nec fas duximus, vt arma caperent. adde hîc illa Tertulliani in apologetico, *Cui bello non idonei, non prompti fuiſſemus etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur? ſed deeſſet nobis vis numerorum, & copiarum? ſed abſit, vt*

igni

igni humano vindicetur diuina secta. Victores & alia statuere in proposito possunt, quibus victoriam sibi constituant. & victos sedibus deijcere, & in alias terras deportare. quæ facta cum Iudæis sæpe, & cum Liguribus semel, Liu. lib. XL. At moueo generalem quæstionem hîc, quando de materia seditionum ferenda constitui, si vtilitatem magis, vel honestatem sequi noster debeat victor: nam & commodius fuerit, si pacatè viuatur. Id quæro salua iustitia contra honestatem pro vtilitate. neque tracto, si aliud ab honesto potest vtile esse: quod Cicero in libris de officijs facit latè, ac negat. verùm hoc ego pinguiùs pro iurisconsultorum more expono, & inter illa distinguo, vt distinguitque Aristoteles lib. VIII. Polit. & alij, & pulcrè Innocentius in c. I. de vo. dum in suo illo tractatu, quid liceat secundùm æquitatem, quid deceat secundùm honestatem, quid expediat secundùm vtilitatem, ad considerandum proponit.

Si vtile cum honesto pugnet.

Et

Et in quæſtione iſta cenſeo, vtilitati honeſtatem anteponendam, quæ eſt notata Innocentio priùs. Et ita Collatinum honeſtiora ſuadentem probarunt Romani magis, quàm Brutum, qui ſuadebat vtiliora. Diony. lib. V. Liu. lib. II. ſummum item ſummorum præceptorum iuris honeſtas eſt. imperia nec ſunt ad vtilitatem conſtituta, ſed ad ſalutem communem. L. I. C. de off. præ. præ. Afr. Et hoc ſanè honeſtum definitur ab Ariſtotele libro ſecundo rhetoricorum, quod communem vſum reſpicit: vtile, quod priuatum. Ergo principiſque fuerit honeſtatem ſequi magis, quia priuatum uſum tirannus ſequitur ſcilicet. Ariſt. lib. V. polit. Aptè etiam huc ducetur, quod noſtrates tradiderunt, honorem commodo præferendum, vel cum aliqua iniquitate. quod Chaſſ. in catal. par. V. conſ. XXVIII. & XXXV. ducatur & regula, quę ait, Non omne, quod licet, honeſtū eſt. L. CXLIIII. D. de reg. iu. atque ibi, rationem honeſta-

 tis

tis,habendam inprimis, docent. Ducatur Ciceronisque sententia nobilis lib. IIII.de rep.nolim,ait,eundem populum imperatorem & portitorem esse terrarum. quod est, non debere portitorum more populum illum consectari vtilitatem, qui principis nomen consectatur. Tandem & ducatur, quod Augustinus docet. c. IX. XXVIII. q. I. et hoc ipsum est, honestatis caussa remittendum, & quod licitum, & quod cōmodum parti foret. honestumque esse hic definit, quod habet vsum oportunum: non honestum,quod vsum habet non oportunum. vt ipse exemplis explicat. inoportunus sanè vsus potestatis, qua cęsi Iudęi sunt, quòd aquilam Romanam ferre supra templi ianuam non potuerint: cum eorum religio nec in territorio toto imaginem vllam tulerit. Iose. lib. antiq. XVIII. c. V. & de be.Iud. lib. II. c. IX. et c. XII. quid dum in adita templi noluit Antiocus penetrare? Hæc nemo non credit, licere

victori-

victoribus, & commoda esse potuisse. idem, & quod Romani haberent in Iudæa custodes, & omnem Iudæum ibi receptum capitæ plecterent. Iust. martyr in apol. I. sed honestè Romani aliàs, qui eaque templi septa sibi intercluserunt. Iose. lib. VII. de be. Iu. c. IIII. & liberam, tutamq; religionis exercitionem dederunt, quæ nihil præterea mali contineret. & tantum voluerit Augustus, tantum Alexander Seuerus, alijque: vt apud Philonem leges in oratione ad Caium, & apud Lampridium, aliósq;. tantum cum Christianis Antoninus, tantum Marcus voluit: vt in huius epistola apud Iustinum martyrem legitur. Et hanc sanè definitionem puto verissima. quam & Ciceronis firmat disputatio. & est expressa pro ea lex vigesima secunda in titulo Digestorum de iure fisci: vbi quod durum, etsi etiam dignũ & vtile, recusat diuus Pius: cõtra quam facere Vlpianus videatur in L. XII. D. qui & a qui. sed victori, ne quid dicam

 aliud

aliud,principem ſequi, non iuriſconſultum, conuenit. Suſcipit tamen limitationem definitio in ea vtilitate, quæ ſpreta periculum nullum ſalutis habet. nam ſi periculum adſit vel corporum, vel fortunarum, honeſtati vtilitatem præferemus: *Salus populi ſuprema lex eſto*. Et ita rectè ille, vtile anteponendum ſuadet Ioſe. lib.III.de be.Iu. & ſenatores illi, qui inſanorum eſſe dicebant, decoro magis, quàm ſaluti conſulere. Diony. lib. VI. & Lentulus, qui in bellis ſolam immo vtilitatem ſpectari adſerebat apud App. in lib. de be. Pu. nam de vtilitate cum ſalute iuncta loquuntur.

De pace futura conſtituenda.

Et de his hactenus, quæ victor in vlciſcendo poteſt, dum præterita intuetur. quanquam & multa ſunt aptáque futuris; de quibus ſequitur diſceptatio: quia duas præſtare res vltio ſoleat, iniuriæ ſolatium, & in reliquum ſecuritatem. vt inquit Seneca lib.I. de cle. Eſt tamen vltio præteritorum, vnde & Mars vltor dictus: vindicta, ſiue vindicatio futura dicitur

dicitur prohibere: ſi Cornelio Frontoni credas. Eſt verò in parte hac, ſicut in altera, victoris arbitrium, quod cuncta diſponit. vnde rex Romanus in pacis conditionibus definiendis victos ſecum diſceptare non patitur, ſed ſe totius arbitrum fœderis fert. Diony. lib. III. & vetuſtum hunc Romanorum morem teſtatur Liuius lib. XXVIII. cum quo fœdere nec æquis legibus iungerentur amicitia, non priùs in eo imperium tanquam pacatum vti, quàm omnia diuina, humanáque dediſſet, obſides accepti, arma adempta, præſidia impoſita forent. Et hoc eſto conſtitutum. Sequitur verò vt eam det pacem victor, quæ eſſe perpetua valeat. illa ſiquidem eſt pacis natura, vt ſit perpetua. induciæ ſunt in quotuis annos. *Romanis & Latinorum populis pax eſto, dum cœlum & terra ſtationem eandem obtinent*: ea pacis formula Diony. lib. VI. quam & alij vſurpaſſe videntur: vt leges in Herodoti Melpomene. ſed ibíque leges Barcæos

deceptos a Perſis nequiter. Ergo erit victor iniuſtus, qui pacem nec pacem tribuit; id eſt eam, quæ durare non queat, non queat pax eſſe. Sed quæ pacem facere perpetuam poſſunt? vna ſanè occurrit ratio ſolida, æquitas: quæ ſeruata in vltione ſit. & ſeruetur modò in vindicatione, et futuri conditionibus edicendis. nam ſupra meritum lęſus concupiſcet vindictam: et legibus oppreſſus durioribus, durabit ſub onere tantiſper, donec obtemperandi ceſſet neceſſitas. quicquid ſcilicet neceſſitate fit, non durat, ſed citóque ſoluitur. quod legati Romani aiunt Diony. lib. VIII. et alij alibi, et ipſe docet naturalis intellectus, et magiſtra rerum omnium experientia monſtrat. Sic ergo Priuernatum ille legatus, Liuij libro octauo, perpetuam ait ſuos ſeruaturos Romanis pacem, ſi iſti æquam dediſſent: non aliàs, niſi vires rebellandi deſſent. Quæ porrò hęc ſit, quam quęrimus, æquitas, cum ex ſupradictis patet, tum ex facto

Quæ poſſit pax durare.

potiùs

potiùs videndum fuerit, quàm vt quid constitui generaliter possit. alia enim atque alia danda pax est, prout alij victi, atque alij, alij atque alij victores erunt. idem & de accessionibus, quæ comitari personas solent: & ipsæ non minus considerari ac personæ consueuerunt. At omnia tamen referri posse videntur ad communem vtilitatem, quam verè vinculum maximum ait Annibal, Liu. lib. XXXVI. & Demosthenes in oratione ad Phi. ep. quamque pacis finem nos diximus. Si quid extra induci solet, quo pax firmetur, id infirmius video vinculum, quàm vt malè materiata obligari, & contineri amicitia possit. receptum scilicet omnibus est, præsentibus occasionibus aptare debere se, & prudenti adulatione sequi inconstantiam rerum: quia omnium deliberationum auctor potentissimus commodum. itaque fœdera inire noua, relinquere priora, omni modo augere imperium, & potentiam volunt. occasionem

nem valere satis, & sine iustitia confice-
re quod expediat, dixit Hyperides in o-
rat. de fœd. Alex. & nullus est, qui non
probet. Age, quid adfinitas? firmum
hîc vinculum dicitur Herodia. lib. I.
Cassiod. lib. V. ep. XLIII. sed nemo nes-
cit tamen, rem sæpe aliter cadere. atque
ego multa facilè comportarim exem-
pla. nec verò quod est debilius, con-
stringet appetitum regnandi vehemen-
tissimum, & libertatis: propter quem
rupta hæc toties fœdera adfinitatis, &
Seneca scribit lib. VI. de benef. Quid iu-
ramenta? & hæc ad fœdera adhiberi
sancienda, solitum audimus Herodoti
libro primo, & in Decretis c. I. XXII.
q. I. verè tamen in sententiam nostram
Augustus, Quæ sponte fiunt, ea etiam
citra iurisiuradi vinculum obseruantur:
at quæ fiunt ingràtis, non si millies iu-
ratum sit, præstantur. Dio. lib. LIIII.
& sunt semper exceptiones vulgares pa-
ratæ, quibus iuramenti cuiuslibet ele-
uentur vires. sed quid prosequimur sin-
gula

gula? ſapienter noſtri in vniuerſum docuerunt, cautionem omnem fragilem eſſe. L. LXVI. D. ad Treb. L. XIX. D. comm. L. XXXI. D. de act. em. cum cæteris huius generis pluribus. certúmque, & exploratum illud eſt, cogi in obſequium voluntatem non poſſe. vt apud Dionem benè legitur lib. XLVIII. & LV. et ſemper verum, quod ſcribit Tacitus, in victores victoſq; nunquam ſolidam coaleſcere fidem. lib. XVIII. adeóque manere inter illos bellum æternum, quia timeantur potentiores, & laborent inuidia: vt ait Cæſar Dioniſ lib. XXXVIII. apud quem ſapientiſſimum ſcriptorem libro ſequẽti, dictúmque, res duas iſtas, timorem et inuidiam eſſe, quæ amicitias diſſoluant. et eas etiam eſſe inter pares. Itaque vel ſupradicta æquitas, et vtilitas communis cõſectanda eſt, vel ad alterum quaſi extremum abeundum, ſalubréque (ita in c. I. de pœnit.) remedium veniendum, vt quando voluntas auferri mala non po-

 teſt,

test, faciendi malè facultas auferatur. Et non hæc facultas ex præsenti est tempore metienda, sed et ex futuro, eóque longinquo. vt censet rectè Demosthenes in oratione pro Megapolitis. Ea fragilitatis conscientia, vnà et pœnæ timor duo illa sunt, ex quibus omnia ferè iura humanitatis oriuntur, quibus inter nos cohæremus. vt præclarè Lactantius. c. IIII. de opif. Dei. Atque hîc si sibi cauet victor, ne quid voluntati deuictorum relinquat, accusari non potest iustè, quia et inanis timor probetur in eo, quod ab aliena voluntate pendet. vt acutè Angelus ad L. quia poterat. D. ad Treb. spem scilicet tenuem, et obscuram præbent hæc, quæ in aliorum sunt potestate. Ergo præsidia imponet victor, quæ humiles scilicet, et maximè subiectos reddere victos solent. vt Cyrus cum Babylonijs censuit, Xenop. VII. et alij passim Obsides exigentur, et hi, qui chariores sunt victo, siue hi viri sunt, siue fœminæ. namq; fœminæ data-

tæ

tæ regi Porsenæ, exactæ ab Augusto, qui negligi mariũ pignora sentiebat. vt Suetonius scribit. sed chariores tamen eos putem magis, qui libertati adserendæ, & regno sunt aptiores. nam ius hoc regni, & libertatis quauis charitate potentius. quod sanè vidimus & in Francisco primo Galliarum, qui optione accepta, an filios obsides, vel nobiles quosdam duces Carolo Cæsari traderet, filios maluit. Verùm ad politici fines accedimus huiusmodi tractatione, & a nostris discedimus. Ergo disceptationem istam ita concludo, licere victori, iure naturæ saluo, omnia facere, quæ stabilem sibi victoriam, & iustam firmare parti vtrique valeant pacem. Et prior absoluta pars est commentationis totius de pace, quam victis victores imponunt. Altera erat pars de bello componendo ab vtroque belligerante. Sed quid de iure hoc conueniendi dicemus, si voluntatis sunt omnes conuentiones? illud scilicet, quod vbique obtinet, agendum

De iure conueniendi.

 ita,

ita, vt perpetua pacis conuentio esse possit. quod probè Tullus in conueniendo cum Albano duce monebat, non tam cogitandum de sancienda in præsens amicitia, quàm ne relinqueretur in posterum vlla renouandi belli materia. Diony. lib. III. At commodùm sanè cadit Tulli mentio hîc, & tractatus eius, quem de pace ineunda cum Albano habuit. rex enim Romanus conditionem proponebat, vt duces ipsi populorum certamine dimicarent singulari de imperio, quod vtrinque quærebatur: & ita finis bello imponeretur. An iusta hæc finiendi belli conditio? Non huc adfero nostrorum interpretum disputationem, qua & determinare videntur, reprobatum iure duellum esse, in quo soleat sæpe & is succumbere scilicet, cuius caussa erat iusta tamen. nam maius malum vt vitetur, & ad reipublicæ salutem iustum & illi volunt. vt per Dec. cons. CDLXXXVII. In quæstione, vbi & Molinæus. Atque ea etiam

Duellum.

etiam ſpectat diſputatio ciuiles, non controuerſias bellicas. in bellis quippe certamina ſingularia paſsim. Et ita finitum bellum illud inter Romanos, & Albanos ternorum certamine: binorum inter Ætolos, & Eleos. Pauſ. lib. V. ita ad finiendum a trigenis Lacædemonijs, et Argiuis certatum olim, refert Herodotus in Clione. & quæſtionem ſubortam narrat de victoria tamē, quod nox cum prælium diremiſſet, & duo ſupereſſent Argiui, Lacon vnus: illi victoriam ſuam pro maiori ſuperſtitum numero dicebant: Lacones ſibi vindicabant, quoniam ſuus, hoſtibus abeuntibus, et admanſiſſet, et ſpolia collegiſſet. Atque Lacones mihi vera locuti videntur. quoniam qui locum retinet pugnæ, is victor credatur. quod ſi vtrinque diſceditur, tum vnus, qui ceciderit ampliùs ab vna parte oſtendere hanc victam poteſt. vt apud Liuium eſt exemplum. Et hæc tamen ſic accipias, niſi vna pars ſuorum cadauera repetat

ad ſepulturam: nam eſt receptum conſuetudine, vt hæc etiam victa cenſeatur. Plut. in Nic. et in Lys. et Iuſt. lib. V. At redeo ad quæſtionem. Recuſare principes conditionem poſſe videntur, vt ipſi pugnent: quia ducis nō ſit, militis mortem obire; quæ hæc foret. vt Plutarcus pro Metello notat, qui propoſitam a Sertorio cōditionem refugit. Auguſtus, prouocatus ab Antonio, reſpondit, patere huic multas ad mortem viaſ. Plut. in Anto. Sed et Albanus reſpondebat Tullo, periculoſam huiuſmodi aleam, nec decoram ſatis aut victis, aut victoribus eſſe: ſed nec ſubeundam quoties nō reges ſibi potentiam quærunt, verùm ciuitates ipſæ de principatu contenderent. Diony. lib. III. Et iſtam ego partem magis probo. ita indictum certamen inter Franciſcum Galliarum et Carolum Cæſarem pro controuerſijs perſonalibus. ita pro regno factum idem inter Alfonſum, et Renatum. Coll. lib. VI. et pro regno item inter reges illos,

de

de quibus tradit Pausania in Atticis. Et hæc erit de regno legitima pugna, non vt regno legem imponat, nisi populus assensus est; vel is populus est, quem alteri subijcere rex pro arbitrio possit: sed vt suum ius regis adserat contra alium, aut amittat, & transferat in victorem. Neque enim quidlibet rex quilibet potest. ecquid enim rex hostium potitus? hunc pacem constituere non posse ait Decius, quia in metu versetur. & insuper addit, pacem initam nec obligare vel ratam habitam a reuerso in regnū, si obses aliquis relictus, pro quo solicitus rex magis sit, quàm pro se fuerit. ita cons. CCXIX. quia promissis metu non standum. et de ciuitate iurante, coacta metu, idem cons. DCXC. Visis. Ceterùm hæc ego nō sum secutus alia commentatione. Ad regem captiuum quod attinet, id verum puto, subditos ei obtemperare, non esse necesse. & ita Alfonsus ait captiuus. Coll. lib. VI. & Scoti perspicuè, se ei non parituros, qui in aliena

Princeps captiuus.

ena potestate esset. Bucc. lib. X. & de regibus Galliarum Ioanne, & Francisco alij adnotarunt. De obsidibus hîc quæritur, an ipsorum datione qui dimittitur princeps ita liberetur, vt si non præstet, quod est pollicitus, violatæ fidei reus sit. & non putat Bodinus reum lib. V. de rep. c. VI. quia obsides fideiussores sint. vt luant ipsi, si à pactis discedi-tur. item quia ab hostibus captiui tametsi fidem dederint, nulla obligantur pœna periurij, si vinculis aut carceribus retinentur, & fugerint. L. nihil interest. D. de capt. L. I. §. non fuit. D. de do. At ista mihi definitio non probatur. nam etsi iniquum censeatur pœna soluta rem petere. L. IIII. D. de do. exc. hîc tamen, vbi publicæ disciplinæ rigor vertitur, vtique nec tolletur hoc modo, quod ciuiliter debebatur. L. IX. D. de publica. & non est par ratio fideiussorum pignorúmue, & obsidum: quoniam illi idem præstant, quod reus præstare tenetur; itaque si minus præstant,

Obsidum datio.

reus

reus in reliquo obligatus manet: hi tale nihil. Sed nec similis est casus captiuorum: quia hîc rex dimissus, cui & creditum est: aut si creditum non est, quòd obsides reliquerit; sanè nec ijs creditum dicitur, quibus creditum sub pignore, sub fideiussoribus est: quod absurdissimum est dicere. captiuis autem illis creditum omnino non est: itaque nec fallunt, & nec dolum malum admittunt. at verò si captiuis creditum sit, hi nec fallent iustè. & iniustissimi sunt Græci quidam, si verum est, quod narratur, qui iussi a regina liberi esse, & ex Hibernia in Angliam venire, vnde in suas terras discederent, ipsi nautas nauémque abduxerunt, & tetriora forsitan perpetrarunt. hos hostis, aut quisquis alius remittere tenetur: nam itaq; Romani Clœliam, & Annibalis captiuum remiserunt. Liu. lib. XXXII. & ius postliminij huiusmodi denegarent, qui pacis commercia, & belli iura violant. veriorque illa sententia est, teneri prin-

 cipes

cipes principibus mutuò dedere delinquentes: quia & magiſtratus magiſtratibus tenentur. L. VII. D. de cuſt. re. L. VII. C. de def. ci. L. VII. §. vlt. D. de accuſ. aut ſi principes principibus non tenentur, quid erit contra ius gentium, ſi hoc non eſt, alienos homines ſuſcipere? ſuos nequiter agentes ſuſcipere? ſcilicet aſyli ius non Romæ aliàs apertum, ſed vbique ſemper eſt, fuitque. & bella cur geſta toties ob priuatorum iniurias, quibus ſatisfactum publicè non eſt? At pergamus porrò. In reliqua diſputatione iſta, qua de pace agimus ineunda, id nobis agendum reſtat, vt videamus iſtius contractus naturam. nam quid deduci in eum oporteat, hoc ipſi viderint contrahentes. & eſt verò politici muneris id, non iuriſconſulti. videbimus tamen quædam, quæ deduci conſueuerunt, vt ex quibus iuſtam huius contractus interpretandi rationem indicemus. Et contractus omnes cum principibus, cum rebuſpublicis eſſe bonæ fidei,

Contractus pacis bonæ fidei.

dei,

dei, receptissimum est. Dec. cons. IIII. & cons. CLXXXVII. Chass. in cata. par. V. consid. XXIIII. vt de hoc nostro fœderis minus sit dubitandum; quod a fide quidam ducunt. Isido. lib. XVIII. vt feudum. & in quo bonam fidem summum tenere locum, disertè, et sanctè Petrus Medices dixit, Guicc. lib. I. Atq; in eiusmodi contractibus non admitti disputationes subtiliores, deque apicibus iuris, quæ æqui & boni ratione prætermissa res examinare ad viuum solent. adi L. XXIX. D. ma. & L. XXXI. D. depo. Conuenit ergo, vt pars vtraq; eam simplicitatem, integritatemque seruet, quam sibi ab altera seruari velit, quod Iustinianusque ed. VII. & quales isti esse debent contrahentes, tales & sint: quia & tales scilicet præsumuntur. vt de Baldo scribit Decius cons. XCVII. Cum itaque fraudes omnes in contrahendo abesse, tum exceptiones subtilis iuris cessare omnes ad contractum debent: eæq; tantúm locum haberre, quę

 princi-

principem prorsus deceant. Metus exceptio non decet principem. non admittitur in hoc negotio. Fraudis exceptio admittetur, quia fraude vti in contrahendo non oportuit. Etenim non sunt in conueniendo hostes, sed pacis negotium agunt. vt nihil hîc L. I. D. de dol. & est fœdior etiam fraus, quàm vis aperta, quoniam iure potentiæ hæc, fraus autem insidijs iusti propositi grassatur. vt rectè apud Thucid. lib. I. & IIII. Erroris etiam exceptio admitti debet, si verum est, nihil eum agere, qui errat. L. CXVI. in fi. D. de reg. iu. & demens sit, qui fidem præstat errori, vt scribit Seneca lib. IIII. de bene. Item & excipitur probè de rerum statu immutato, si præuideri immutatio nequijt: quia subintelligi iuramento quoque adiecto soleat clausula, Rebus sic stantibus, vt traditum a nostratibus est, & a Crauetta cons. XXVII. *tunc fidem fallam*, inquit Seneca, *tunc inconstantiæ crimen audiam, si cum omnia eadem sint, quæ erant*

promit-

promittente me, non præstitero promissum? alioqui quicquid mutatur, libertatem facit deintegro consulendi, & meam fidem liberat. Generaliter verò illæ omnes exceptiones admittentur, quæ pactum initum contra naturalem rationem infringerent. nam in malis promissis fidem seruare non oportet. c. LXIX. de reg. iu. in VI. & minus malum de duobus eligendum est. dist. XIII. Atque hæc satis. Illa autem translaticia in isto contractu, vt de legibus, consuetudinibus, libertate, agris, locis, ædificijs, amicitijs, armis, exercitibus, classibus, arcibus, præsidijs, alijs huiusmodi rebus caueatur. quæ pleraque notat omnia, sed & alia Sigonius lib. I. de ant. iu. Ita. c. I. De legibus caueri olim solitum, vt quisque viueret suis. quod æquum fœdus erat. & si comprehensum fuisset, vt alter alterius maiestatem comiter conseruaret: tum de libertate nihil, de æqualitate multum minuebatur. L. VII. D. de capt. & Sigonius latiùs explicauit. Hoc ego pacto

De quibus cauetur in fœderibus.

De legibus, et libertate.

 non

non putem ea comprehensa, quæ naturalem læderent rationem: propter quam læsam & bella suscipi, & a pactis abire, licitum adseruimus. Ad leges quæstio est & de priuilegijs, si quid datum in priuilegium est, num pro arbitrio dâtis recipi possit. Et Galliarum rex ita credidit, qui omnia vt priuilegia Genuensibus reliquit, pacta esse noluit; vt in sua potestate foret, ea reuocare. Guicc. lib. VII. Hispanus modò cum Lusitanis pacisci recusauit, at ipsis priuilegia vltróque obtulit. sed censebat hoc esse principis munus, cum subditis non pacisci. Romani id addere priuilegijs soliti, His fruerentur, quibus dabant, quamdiu populus Romanus voluerit. animaduertendum est tamen, ne pretio datum priuilegium sit. nam reuocari eo casu non poterit: quia contractus est. Dec. cons. DCIIII. idem si alia ratione pars contractus est. De agris, locis, ædificijs illud aio, manere hæc in potestate eius, qui tenet, nisi cautum de ipsis est aliter.

De agris, & postliminio.

et

et ita uidet Darium Alexander in pacis condicionibus concedentem ea, quæ tum tenebat. ita indignatus Annibal, vænalem fuiſſe agrum Romæ, cui cum exercitu inſidebat. nam hæc capta, pede calcata, & adquiſita . nec redeunt in priſtinum dominium niſi expulſis hoſtibus. L. XX. D. de capt. et pari ratione niſi conuentum de captiuis, & alijs rebus ſit, manent omnia in poteſtate hoſtium. L. XII. eo. vbi cum Fabro *nihil* mutes in *id.* neque enim refugere licet in pace. L. XXVIII. niſi ſi quis non a iuſto hoſte, ſed ab externo captus eſt. L. V. aut captus, qui in pace ad alteros peruenit, & bellum ſubitò exarſit. L. XII. & licet populi Romani virtuti hoc adſcribatur, vt in pace nō ſit admiſſū poſtliminium: eſt tamen ratio communis, quòd quæ bello quæſita ſunt, ea abſque iuſto alio titulo non poſsint eripi. nec is titulus in pace hîc eſt. Alibi, vbi poſtliminium denegatur, non gentiū, ſed ciuitatis ius ſpectatur. ita denegatur trāsfugis.

gis. L. XIX. quos tamen recipimus iure belli. L. LI. D. de adq. re. do. ita naues quædam, arma, vestes non recuperantur prioribus dominis. L. II. et III. D. de capt. in quo differunt mobilia hæc ab immobilius. d. L. XX. nam immobilia etiam sine culpa amittuntur, cum in tutum portari nequeant. At verò Iustiniani pragmatica restituűtur armenta prioribus dominis. et generaliter omnia iure canonum. c. prima. XVI. q. III. & c. I. XXXIIII. q. I. sed secundùm primum ius, ad rem, quam moneo, idem de his, qui victi se dedunt, vt postliminio careant. L. XVII. D. de capt. quod prestantissimè explicatum de Homero: qui barbaros dedentes se facit, Grecos se dedentes facit numquã: vt Plutarchus obseruat in lib. de aud. poë. Et Niciæ itaque nomen monumentis quibusdam non inscriptum, quia ille se dediderit hosti. adi Pauf. in Atti. creditum verò victores etiam eos esse, qui in acie cecidissent. quod Demost.

most. in ora. fun. Ergo mori barbari-co insensissimique Romani: vt admirabiliter in captis ad Cannas ostenderunt. Idem et de his, qui non dedunt se victi, sed deduntur, hostibus vt satisfiat, quibus illi obstricti sint. qua in re tamen iactata quæstio. L. IIII. eo. L. vlt. D. de lega. et Cic. in Top. Sed de his hactenus.

De amicitia, & societate.

Amicitia si contrahitur; aut conuenitur, ne contrahatur cum alijs: hoc ego nomine non leue quiddam significari declaro ad L. CCXXIII. D. de ve. sig. et ministeria quædam deberi, significatur palam fœdere a Romanis contracto cum Lacædemonijs; vt est apud Stra. lib. VIII. Itaque non sequor Bodinum, qui auxilia nulla deberi censet lib. V. de rep. c. vlt. qui & perpetuo Romanorum iudicio refutatur, cogitantium necessaria sibi pro amicis bella: & quia, quid aliàs tribuat istud nomen non apparet, si auxilia non tribuit. nisi scilicet aut cum externis ea contracta fuisset, id est cum his, qui natura quasi hostes habebantur,

 bebantur,

bebantur, aut cum his, quibus cum bellum gerebamus: nam cum illis restituta naturæ vera amicitia, cum istis ipsa, quæ ante bellum communis erat, nihil præterea videbitur. non enim si intercesserat amicitia aliqua priuata, hæc restituta credetur communi verbo, quæ dissoluta per bellum fuerat. Si societas præterea iuncta sit, tum non dubium deberi auxilia: aut quid venit in communionem? & quis socio non auxiliatur? solent principes tamen disertéque de quibusdam pacisci. & id est cautius, adque summam auxiliorum cognoscendam. Sed quid si cum pluribus contracta amicitia est, & illi inuicem bellum gerant? auxilium priori fœderato ferendum scribunt, nisi quod arctius fœdus proponitur, aut posterior non in amicitia modò, sed & in ditione sit. et hoc ego vltimum probo, & factum Romanorum, qui contra Samnites socios veteres pro Campanis nouis, dedititijsque bellum suscipiunt. ac ratio est

expedi-

expedita, quòd se, suaque adserere contra socios, & alios quosque licet. nec reprehendas Romanos, qui Campanos in ditionem susceperint, iam iam a Samnitibus subigendos, bello certè grauissimo pressos: nam Samnitibus tamẽ nec tantum quæsitum iuris, quãtum ei, qui feram bestiam ita vulnerauerit, vt capere posit; cuique nullum est. L.V.D.de adq.re.do. De primo autem dubito. nam si vtrique auxilia debentur; nec tempus facit quidquam, quia inter creditores personales nullum est temporis priuilegium. L. VII. D. depo. L. XIX.D. de re iud. Dy.in c.qui prior. de reg. iu. in VI. nec fœdus arctius, quia res inter alios acta nemini damno esse potest. Quid ergo? vtrique auxilia præstabuntur? vtique, si illi inuicem non bellum gererent. scilicet et recipient auxilia diuisionem. quod & cum alijs fit creditoribus. etiam duorum ligius alteri seruit per substitutum. §. firmiter. de pro. al. fe. per Frid. et a-

 pud

pud Cuia. lib. IIII. Feud. tit. XCIX. quod si illi inuicem bellũ gerant, impedient hîc se mutuo; nam auxiliaris suas inuicem committere copias, suos ciues non debet. si auxilia forent alterius generis, tum vtrique afferentur. Hæ solidæ definitiones: quicquid statuant diuersum nostrates. At iam de armis, exercitibus, classibus. Armorum nomen latissimum est, vt expono ad L. XLI. D. de ve. si. sed in armorum hoc nostro iudicio de legitimis bellorum capimus: quæ qualia sint, ibidem explicamus; de his igitur cautum existimabimus, si quid de armis exprimitur in conuentione pacis: puta, ne armorum apparatus fiat: ne arma ad hostes deferantur. Exercitum verò quomodo definiemus? numquid numerum mille hominum? L. I. D. de test. mil. alibi legio exercitus: duæ legiones alibi, & auxilia. sed hæc incerta sunt. ex officijs ergo, signis, maioribus tormentis, & machinis cognosci res ista meliùs potest. nam haben-

De armis, et classibus.

tur

tur in exercitu, non alibi. Classem quoque certo numero nauium determinare, ineptum sit: qualitate nauium, aptum. Hyperides violatum fœdus dicebat, quòd vel vna triremi in Piræum Macedones appulissent. scilicet vt classem non faciat nauis vna, lex tamen pacis in vna non minus potest intelligi, quàm in homine vno quod interdictū proponitur de coactis hominibus armatis. de quo Cic. in ora. pro Cæc. & Vlp. in L.I. §. IX. D. de vi & vi arm. nec enim callidè verbis controuersias, sed æquitate dijudicamus: & iura non litteris exprimimus, sed vtilitate communi. Hîc notandum est & illud, quod Argiui cum Athæniensibus olim expostularunt, vt quando in fœderibus scriptum esset, ne vtri per ea loca, quæ suæ ditionis essent sinerent hostem transire, Athænienes suo mare permissent transire Spartanos hostes. Thucid. lib. V. probè: quoniam mare adiacens pars ditionis. vt nuper definitumque est in se-

 natu

natu Pedemontano. ne quid dicam de Venetis, alijsque, qui maria integra sibi vindicarunt. contra Venetos quærela similis regis Galliarum quærelæ Argiuorum. Guicc. lib. V. Sequitur de arcibus, & præsidijs. Atque Romanorum imperatorem inter, & regem Persam conuentum, ne arces in finibus ædificarentur. Procop. lib. I. de be. Pers. nam sunt ista castra militaria: quo & appellantur nomine, vt Scipius meus in Originibus obseruauit. itaque citra vllum etiam pactum, iustitiæ fuerit istiusmodi nihil facere: quia castra admouere alienis quasi foribus non iustum, etsi in suo. Idem & de præsidijs. sed de præsidijs quid est, quod ait Polybius libro secundo, dimitti ipsa incolumia a victore hoste? Et est fortè ratio, quod hi hostes non sunt, etsi hostibus inseruiant, & opem ferant: nobis æquè ac hostibus prompti, pecunia conducti. aut antiquæ illius simplicitatis id esse dicamus: quam Italiq; tenentes auorum nostrorum

De arcibus, & præsidijs.

rum

rum memoria nouum censuerũt, quod Galli præsidiarios istos ad quoddam Florentini imperij castellum, & aliud Piscaurij cæcidissent, Guicc. lib. I. Ergo hoc hodie ius non seruatur: nisi si quid priuilegij Germani habent. Et itaque pacisci conditiones solitum. Exire iussi cum vestibus quidam, exeunt armis instructi omnibus, quæ militibus vestes adserebant. sed ea cauillatio. Plut. de cla. mu. et vestes alia sunt. L. XXIII. et L. XXV. D. de au. & arg. leg. vbi tamen & numerantur, quæ sermone, quo vtimur, hodie non continerentur, tapeta, tegimenta subselliorum, culcitæ, pelles: de quibusque pro Vlpiano dixi contra Cuiacium ad L. XLV. D. de ve. si. Exire iussę mulieres, & asportare secum, quod possent, aliæ viros, aliæ filios, aliæ parentes, alię fratres humeris vehunt. pia fraus. Tarc. lib. XII. nam quæ animalia sunt, ducuntur, aguntur, non portantur. L. CCXXXV. D. de ve. si. Hæc, aliáque disponi solent pactionibus foede-

fœderum, & pacis. ſed de his exempli cauſſa breuiſsimè egiſſe ſatis. Fœdere inito quæri hoc in primis conſueuit, ſi ſucceſſores, de quibus nihil eſt expreſſum, contineantur, & obligentur. Et hæc quis putet, quia heredem cenſeriq; nominatum, vel ſi pro ſe tantùm polliceantur contrahentes, notum ſit: & id genus reliqua vulgaria. ſed hoc tamen in articulo diſtinguendum eſt, an tranſactum ſolùm de bello ſit; an etiam amicitia, ſocietas contracta. & priori caſu ſucceſſores obligati penitùs cenſeantur: nam eorum, qui tranſigerunt, id iuris erat: & iniuriarum tranſactio cenſetur in perpetuum facta: quod Alc. de præſ. reg. II. in fi. Caſu poſteriori videtur, ad ſucceſſores ius ſocietatis non tranſire, quia itaque in priuatorum ſocietatibus definitum eſt, ne eæ tranſeant ad ſucceſſores. & ratio communis noſtróque argumento, quoniam perſonæ qualitas conſideratur in ſocietate contrahenda, & illa in ſucceſſores non tranſit. & ita

De ſucceſſoribus.

ſanè

ſanè ius amicitiæ, et ſocietatis tributum a Romanis ſæpe, in ſucceſſorem eius, cui tributum fuerat, non tranſibat. Quinimmo definitum inter priuatos eſt, vt ſocietas ad ſucceſſores non pertineat, etiam ſi de ipſis id cautum, vt pertineret, & conuentũ fuiſſet. L. XXXV. D. pro ſoc. Sed id in propoſito noſtro non cenſeo: namque in ſocietate vectigalium, & vbi vtilitas, ac negotium publici agitur, obligari hoc modo ſucceſſores, receptum eſt, & adſerit Dec. conſ. CCXIII. Viſis. Immo ſi de populis agitur, ſucceſſores ſemper continebuntur: quoniam iſti ijdem ſemper. principes mortales, æternæ reſpublicæ. Tiberius apud Taci. lib. III. Et ita fœdera Romanis cõtracta cum Latinis vt perpetua eſſent, cum Pœnis, cum alijs. aut numquid dicemus ineptos contractus initos? indicat Demoſthenéſq; ius iſtud, dum ait Phi. II. etiam poſteros implicaſtis pace, &c. Non ergo fœdera iſta ſoluentur niſi morte (mortua

M Cartago

Cartago aratrum passa) fœderati populi, vel si forma etiam reipublicæ immutetur. Sic Sabini, solutos se fœdere cum Tarquinio icto, dicunt, Tarquinio pulso, monarchia sublata. Fidenates qui idem aiunt, mortuo Romulo: Latini, qui mortuo Tullo, & item Anco mortuo: Hetrusci, qui defuncto Prisco: Sabini, qui sublato Seruio, fœderibus se non teneri, contendunt, quæ cum illis regibus icerunt, malè agunt. nisi Sabinos & hîc defendimus, quia, vt ipsique narrabant, non rex Superbus successor Seruij, sed tyrannus: se autem cum rege prædecessore fœdus percusisse. quod Diony. lib. IIII. qui & reliqua lib. III. & V. & licet non laboretur, ne quis eorum, qui communibus fœderibus continentur, iniustus sit; sed hoc tantùm, ne alteri ab altero iniuria inferatur. quod Arist. lib. III. polit. tamen hîc dicitur, non eundem esse tyrannum & regem. nam vt subtiliter non sit ista reipublicæ mutatio: tanta est alteratio

tamen

tamen, vt nec nomen maneat, nec eadem dici respublica possit. toto tit. Dig. de exc. re. iu. et si a nostrorum legislatorum, & praesenti argumento non discedimus, omnia pro vtilitate communi pinguiùs metiemur: & erit in prono deinceps mutationemque admittere. illud est certissimum, quod cum non idem facere, & pati apta sit persona tyranni, quod apta persona est regis, ille huius vicem non subibit. §. sin verò talis. C. de cad. toll. Verùm próque Fidenatibus, Latinis, Hetruscis dixerit quis, fœderibus in casu supradicto nō degere obligatos, quia nec illi reges successores ex aduerso obligarentur: vt de Baldo, & Iasone tradit Bodinus lib. V. de rep. c. vlt. & negat Romanis Perseus, teneri se patris conuentionibus, Liu. lib. XLII. at æqualitatem seruandam ipse scripsi in proposito altera commentatione. Sed etsi non obligentur principes successores, eos tamen decere, contractibus prædecessorum stare, dubium non est: vt per

Dec. conſ. CLXV. Viſo. & tu videris c. vlt. de reſcr. in VI. & c. XV. XXV. q. I. Sed ſucceſſoribus prorſuſque ſtare prę-ceſſorum principum obligationes, de-finitum eſt, ſi regni nomine percuſſum eſt fœdus. c. III. de ſent. & re iu. in VI. item ſi contractus ſint ex natura, & cō-ſuetudine principatus, vt iſti ſunt, de quibus nos loquimur. quod Bal. ad L. I. D. de conſt. pri. Immo verò & omni-bus ſtare contractibus ſucceſſores opor-tere, ſi non electione, at ſucceſsione ve-niunt, idem tradit in L. ex hoc iure. D. de iu. et iu. atque alij alibi, & Caratius in tract. de prin. verſ. CXXVII. & hic de eodem Baldo, priuari regno principem poſſe, patris non ſeruantem teſtamen-tum. verſ. CCV. Stabunt, vt diximus, ſi cautum & de ſucceſſoribus ipſis eſt. quid enim erit fœdere comprehenſum, quod non poſsit & a ſucceſſoribus præ-ſtari? quod ſi quid id eſt, tum, vt nec vectigalium tranſit ſocietas. Bar. in L. adeo. D. pro ſoc. Atque hæc ita ſunt.

pro-

probandum tamen eſt, quod fieri conſueuit, vt fœdera cum ſucceſſoribus renouentur. Illa autem de fœderis renouatione quæſtio incurrit, ſi tacitè renouatum cenſeri poſsit. & in ſocietate priuatorum certum eſt, eam renouari tacitè, quæ fuerit diſſoluta: & renouari talem prorſus, qualis fuit. renouari porrò his actionibus, quæ admitti citra nomen, et ius nequeunt ſocietatis. vt ab alijs acceptum probat Decius conſ. DXLVIII. Viſa. in foedere tamen duas inter inito ciuitates ad certum tempus, renouationẽ negat: et autores hîc quoque laudat idem Decius, conſ. CDVII. Viſis. Mihi, quæ ſententia eſt de ſocietate, ea et hîc placet magis: quoniam nec video hîc rationem diuerſam: nec Decius quid habet, quod vrgeat. et loquor, quando foedus finitum eſſet: nam ſi de eo quærimus, quo ſucceſſores teneri definiuimus, vtique non dubitandum, quin renouatum ſit. Idem facilè aſseremus in caſu, quo morte vnius ſocij ſocietatem

Fœdus ſi tacitè renouetur.

cietatem reliquorum quoque dissolui, traditum est, si reliqui in foedere pergant tacitè. Ast de successoribus abundè. Est verò altera quæstio a foedere inito, si non vniuersitas sola, at singuli quoque vniuersitatis foedere comprehensi censentur, quum de singulis dictũ non est. et si priuati quid faciunt aduersùs publicum, foedusque, hoc non temerari, certum puto: et scripsi commentatione secunda. et ita foecialis Romanus, *Si defexit publico consilio*, &c. Liu. lib. I. & ita Decius cons. LXI. quod si Veneti promittant, aliquid non facere, promissio intelligatur, ne faciant vniuersi. quia dispositio, quæ plures vt vniuersitatem respicit, non habet in eis locum vt singulis. & verò sicut singuli non quærũt vniuersitati, etsi plures quid faciant. vt idem docet cons. CCXXI. pariter nec nocere debent. Sin autem respublica facit aliquid contra priuatos, temerari foedus opinor. ratióque diuersi iuris est, quòd singuli nocere vniuersita-

Singuli an comprehensi.

ti

ti non debent: quin verò non ipſa ſibi noceat vniuerſitas, vel priuatos lædendo, ius non eſt. aut quid obſtat, quominus carpendo ſingulos vniuerſi tollantur? Et hæc vt certa ſint, queri tamē illud poteſt, quod ſit factum publicum. nam Polybius publicam a priuata iniuria diſtinguit magnitudine, & multitudine. lib. IIII. Hyperides contra, re parua, triremi vna publicum factum cenſuit: quem nos ſecuti ſumus. Ergo publicum factum, quod publico factum conſilio. vt expreſsitque Romanus, qui de Annibalis facto in ſenatu rogauit Cartaginenſi. quid porrò publico dicatur conſilio factum, id noſtrates optimè docuerunt ad L. omnes populi. D. de iu. & iu. & tit. IIII. lib. III. eiuſdem operis, & alibi. Item queri et de eo poteſt, ſi tamen vniuerſitas facto priuatorum irretiatur, quando illud ipſa factum negligit emendare. et non dubito, irretiri. et hoc in caſu Annibalis vidimus. & ita Meſſenijs illatum a Lacædemonijs bellum ob interfectorem Lacædemoniorū non deditum. Pauſ. lib. IIII. hęc belli cauſſa Eleos

Publicum factum.

Si vniuerſitas negligit factū priuatum.

inter

inter et Lacędemonios, quòd Lacędemonius ab Eleis habitus malè. idem lib. IIII. hæc Romanis caussa belli cum Teuca. hæc sexcenta. Et si hîc represaliæ indicuntur, & bella: quanto magis læsum fœdus existimabitur? Nec verò si expresse neget vniuersitas læsis satisfacere, sed et si longo tempore ferat, iniuriam fieri, fœdus publicum lędetur. vt hanc definitionem habet disertè noster Decius cons. CDLXXXVI.

Iniuria cognatorum.

Vt autem priuatorum facto vniuersitas aliquando illaqueatur: ita sunt casus, in quibus nec facto publico fœdus offenditur. Et hi sunt, quum neque in toto, neque in singulo vllo vniuersitatis, cum qua est fœdus, offensio est. Foedera non violari, patre violato, filio, fratre, alio, qui ad alteram partem non pertineat tanquam imperij subditus, sed tantùm tanquam pater, filius, frater, cognatus, docuit Bodinus lib. V. de rep. c. vlt. etsi enim patris iniuria, malumque, sit iniuria & malum filij, & contra. L. II. D. de nat. rest. L. I. D. de lib. ca. et iniuria cognati, vel adfinis ad cognatos, & adfines omnes pertingat L.

V.D.

V. D. de iniu. tamèn foedus ius publicum ſpectat, & illi ius publicum non ſpectant. Quo dendi forſitan iure poteſt ſubtilitas, & cautio, quam Italicam dicit, & notat ſanè Guicciardinus lib. I. & II. vt Virginij Vrſini filij militarent regi Galliarum, Virginius cum hoſte eſſet: et ducis Ferrarienſis filius duci Mediolanenſi accederet, pater ab hoſte maneret. Rurſus non violari foedera cæde piratarum, & Scotis reſpōderunt Angli, Bucc. lib. XIII. et verò eſt veriſsimum. nam piratæ omnium hoſtes, violatores, cōtemptoreſque iuris gentium: vt in eo, et ipſius conuentionibus nullum habere præſidium poſsint. iſtos et a nobis (dixiſſent Angli) et a vobis communiter, et ab omnibus affligi oportuit: et ſi vos habebatis, vos iuris violatores extitiſtis. quæ Philippus rectè Athænienſibus: et tu videris in oratione de Haloneſo, ſiue illa Demoſſthenis, ſiue Hegeſippi eſt. neque enim ſupradictæ rationes ab oratore refutantur; ſed quod recepta a latronibus, quæ Athenienſium erant, ea Philippus non titu-

Piratarum cædes.

lo restitutionis iusto, sed donationis gratioso dare antiquis dominis cogitabat. quod sanè iniquum erat: quoniam latrones rem vt eripiant, rei tamen dominium non eripiunt, *Rei furtiuæ æterna auctoritas.* Sed an foedus violatur, si exules alterius partis suscipiuntur? nam et hi alia ratione alieni suorum videntur, quòd ciuitatis expertes facti sunt. L. II. D. de pub. iu. et Perseus credidit non violari, qui id immò quiritantibus Quiritibus ait, Quid attinet, cuique exilium patere, si nusquam exuli futurus locus est? Liu. lib. XLII. et in fœderatas ciuitates proficisci solitos exules Romanos notat Sigonius lib. II. de ant. iu. Ita. sed quæ tamen ius nullum ciuitatis Romanæ obtinuissent, at liberæq; penitus essent. et hoc idem Bodinus ait, vel si fœderibus cautum sit, ne alterius ciues alter susciperet: quia exules ciues non sint. Quod si non exules, sed fugitiui forent, horum quidem receptione tum demum violari foedus censuerim, cum repetiti non redduntur. reddendos enim vere idem scribit lib. III. de rep. c. VI. et iniuria

Si exules suscipiuntur, aut fugitiui.

ria fit ei, cui ſuum non redditur: fugitiuuſque ſuus principi manet, a quo fugit. Caueri aliquando hoc ipſum, vt non reddantur, fœderibus diſertè ſolet. Stra. lib. XVI. quod indicium, reddi aliàs oportere. ſed priora firmiora. atque tempus eſt, vt hanc quoque commentationem finiamus. nam perſequi quid attinet ſingularia pluria? ſed non eſt tamen omittendum de pœna violatorum pacis. pœnæ enim ſunt, quæ omnia ſanciunt. Et hîc quidem, vt alibique, aut legis eſt pœna, aut conuentionis. pœna legis quæ ſit, ſi mox vincitur fœdifragus, ex ſupradictis apparet. ſæuerisſima pro victoris arbitrio eſt. et ita in ciuilibus etiam cauſsis manu, vel capite punitur, qui pacem fregerit: eiuſq; diruitur domus. vt not. ad tit. de pa. te. & hoſtes itaque interficiuntur: & vrbes itaque diruuntur. et tanta eſt ſanè in hoc facinore iniuſtitia, vt iura ex eo pereant naturalia: itaque filius patrem, qui pacem violarit, alere non tenetur. quod Alciatus ex eodem titulo in lib. I. de ver. ſign. et hæreticum tamen tenetur alere, & pater

Pœna violantis pacem.

 filium

filium hæreticum. c. I. dist. XXX. et plures docuerunt, & sequitur Menochius. q. XC. de arb. quo nolunt esse crimen detestabilius. c. XVI. XXII. q. VII. nec verò est. sed non hoc ius nobis religionis cum hominibus. vt pluries monui. Si verò conuentum de pœna est, hæc debebitur. & licet dici soleat, excusare a poena caussam iustam: a conuentionali tamen non excusare, c editum est. Dec. cons. DCXV. Atque is appositéque docet ex noua caussa factam iniuriam ad pacis violatæ crimen contrahendum non esse. item credendum, interuenisse caussam nouam, vt poena vitetur. cons. DXXXI. Accuratè. doctè tamen, deque alijs Molinæus ibi, immo nec nouam caussam excusare scribit, si non pro certis iniurijs pax facta sit, at simpliciter promissum, iniurias absuturas.

1/4/29 na.B.